אתגמתא
בשבע 1194 | כ' באייר תשפ"ו, 07.05.26

"אני יודעת, אבל לא יכולה בספר"

צילום: נעמה שטרן

מרגלית הר־שפי, המתנחלת הצעירה שהייתה השעיר לעזאזל של השב"כ אחרי רצח רבין, נחשפה בהדרגה לסיפור האמיתי. עכשיו היא שוברת שלושים שנות שתיקה ומדברת על הרגע שבו הבינה שאבישי רביב הוא פרובוקטור, מה באמת היה בשיחות עם יגאל עמיר, העינויים בחקירות השב"כ, וחייה האישיים שעדיין מושפעים מהשיימינג שעברה

חגית רוזנבאום

הרב יצחק ביטון, ששכל שלושה מילדיו בפגיעת טיל איראני, מסביר איך מצליחים לקום מהאסון // **בנימין שינברג**

קרית חינוך שעלבים

"ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים
וגוי קדוש"
(שמות י"ט, ו')

אנו מתכבדים להזמינכם למעמד הקדוש והנשגב

הכנסת ספר תורה

שנכתב לעילוי נשמת הקדושים,
תלמידי, בוגרי ובני בוגרי
הישיבה, שנהרגו על קידוש ה'
במלחמת "חרבות ברזל"

מתרומתו של ידיד הישיבה מר הנרי שוורץ

א"ת

יום שני

ב' בסיוון התשפ"ו
18.5.26

18:00 כתיבת אותיות **בחדר האוכל**
19:00 תהלוכה וריקודים **לישיבת ההסדר**
20:00 תפילת ערבית

סעודת מצווה בהשתתפות הרב הראשי לישראל הגאון הגדול
הרב קלמן מאיר בר שליט"א נשיא מועצת הרבנות הראשית

ובהשתתפות משפחות הקדושים, רבנים ואישי ציבור

נשמח לראותכם!

יישור שיניים?
ישר למאוחדת!

במאוחדת, טיפולי אורתודונטיה
במחיר המשתלם ביותר ובאיכות
רפואית גבוהה

גל אורן לרנר BSD

*3833 | מאוחדת רמה אחרת

*המחירים המוצגים מבוססים על השוואה שנערכה באפריל 2026 בין המחירים המוצעים ע"י קופות החולים הגדולות לתוכניות טיפול שכיחות (ולא לכל תוכניות הטיפול), לרבות קיבועים וללא עלות צילומים. העלות הסופית תיקבע לאחר בדיקת רופא. המחירים כוללים מע"מ. רופא מומחה בתוספת של 10%. למבוטחים בתוכנית 'מאוחדת שיא', כפוף לתנאי התוכנית.

שביעסטיג?

מחפשת שנה של מסירות ושליחות?

דווקא עכשיו - הצפון מחכה לך!

תוכנית של"פ בני עקיבא ו"רגבים בגולן" מזמינים אותך

לשנת חקלאות ועשיה בשמינית, בשילוב **מדרשה, קהילה וחבורה.**

גרעיני תל"ם חקלאיים לשמיניסטיות ייפתחו אי"ה בשנת **תשפ"ז**

בגלית עליון ובגלית המערבי.

רגבים תל"ם

תוכנית לשמינית משמעותית

לזום היכרות עם התכנית יש להירשם בקישור המצורף | **לפרטים חושן** 050-7149708

הבית בעלי

חבל בנימין

היישוב

מעל ומעבר

10% בחתימה

90% באכלוס

הקהילה
מעל ומעבר

היישוב
מעל ומעבר

התכנון
מעל ומעבר

המפרט
מעל ומעבר

הנוף
מעל ומעבר

תנאי התשלום
מעל ומעבר

הבית שמתעלה על כל מה שציפיתם לו.

דירות 4-6 חדרים,
דירות גן ופנטהאוזים

החל מ- **1,680,000** ₪

צ.פ
בונים מכל הלב

סרקו את הקוד
או התקשרו

073-777-2333

הרב ליאור אנגלמן
liorangelman@gmail.com

מאוחדים, לא אידיוטים

באווירת ימי הבחירות, אני מתחיל להבין יותר ויותר מה קרה בבית המדרש של תלמידי רבי עקיבא ← אחדות היא לא חמידות מתקתקה או ממתק פרווה חסר טעם, היא הכלי היחיד שיכול להביא לנו ברכה

שימושיים

איך יכול להיות שעשרים וארבעה אלף תלמידים של האיש שהמציא את "ואהבת - זה כלל גדול", איך יכול להיות שלא נהגו כבוד זה בזה? תגידו שהכלל הומצא אחרי הכישלון, אולי זה נכון. אבל רבי עקיבא היה איש האהבה עוד קודם לכן, ובכל זאת עינם של עשרים וארבעה אלף צרה זה בתורתו של זה. איך זה קורה? בכלל, איך קורה חורבן, איך מתרסקים בגלל שנאת חינם?

שנים רבות התהלכתי עם השאלות האלה, ולצערי הרב אני מסתובב היום גם עם תשובות. השיטה פשוטה: צריך להוציא לעז על בוני הגשרים, להפוך אותם לאידיוטים שימושיים. זה מתרחש ממש עכשיו לנגד עינינו. כל מי שמעז לדבר בשבח החיבורים - מיד מוקע משמאל ומימין. הוא תמיד ייחשב אידיוט שימושי של הצד השני. כאילו רק מי שמתלהם ומביע עמדות נחרצות ומזלזל ופוסל - רק הוא אדם ערכי עם איזו אמת גדולה, כל אנשי האמצע הם רק צליעה אידאולוגית מסוכנת, מין ממתק פרווה שאף פעם לא יוצא טעים.

השיטה היא להפוך את המילה "אחדות" למילה סרת טעם ונבובה, "שלום" זה לחלשים ו"שלום פנימי" זו קלישאה לריטריט של הזויים במדבר. תחי המלחמה, מלחמת הקודש האידאולוגית שלא לוקחת שבויים ורואה בכל בעל דעה אחרת אויב מר ונמהר.

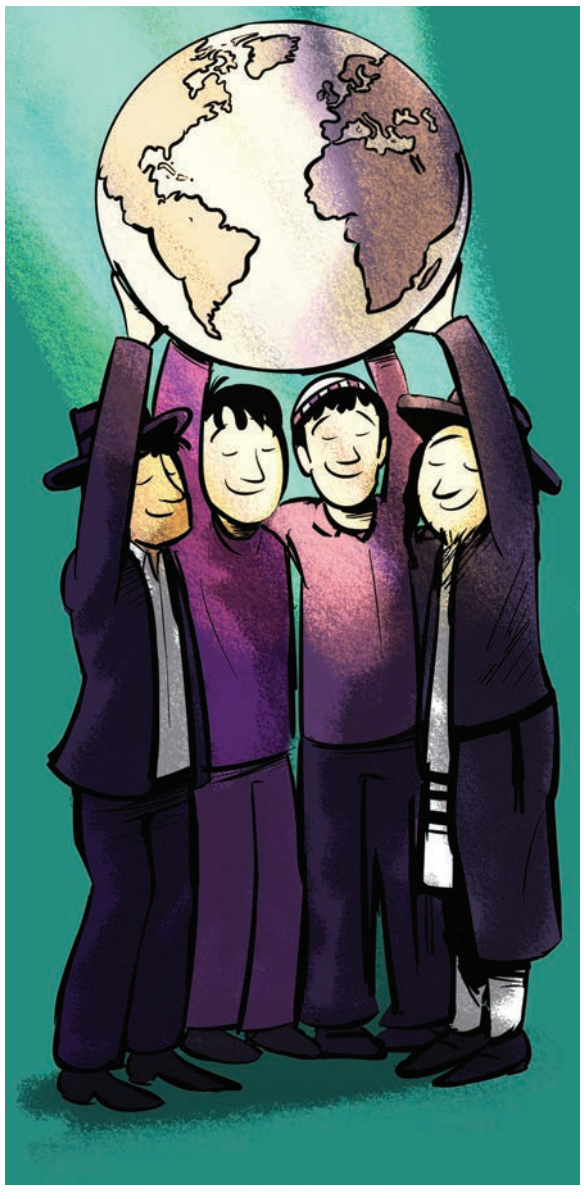
ובימי בחירות מהדרים במצווה ומפלס הלעג והבוז עולה על גדותיו. וכן, אני יודע, גם המילים הללו יצעדו בראש מורכן מול מבטים נוקבים של האנשים הצודקים. הם יגידו שגם אני מבולבל או תמים או טיפש או מסוכן או גם וגם וגם, ועכשיו לא זמן לחיבורים, עכשיו מלחמת תרבות וצריך לנצח בה. אבל אני כאן כדי לתת פה לרוב הדומם והמושתק, של המון אנשים בעם הזה שלא הפסיקו לרגע להאמין בחיים משותפים באמת בין שונים בארץ הזאת. קולם לא נשמע, המיקרופון שייך למכריעים, להולמים זה בזה. אז שותקים.

ואני יודע שיגידו שתמיד רומסים אותנו בשם האחדות (כך בדיוק אומרים גם בצד השני), ואני יודע שיגידו שאסור שאחדות תטשטש עמדות (כך בדיוק אומרים בצד השני. גם אני). אני רק אומר שיש הבדל גדול בין ויכוח שנועד להכניע ולבוז ובין ויכוח בתוך המשפחה של מי שמוכן גם לשמוע, מי שיודע שיש איזה ניצוץ בצד השני, ובוודאי שגם שם יש איזה פצע מדמם.

אני חושב לעצמי שמן הסתם רוב העם בימי בית שני לא שנא, הוא רק אהב בלב ולא הביע, כי האהבה יצאה מהאופנה. אני אומר לעצמי שרוב האנשים באו הביתה מהרחוב המשוסע ואמרו לעצמם: מה עובר עלינו, מישהו צריך לעצור את השיטפון הזה. אבל הרוב הדומם דמם ושיירת השנאה עברה ברחוב הראשי.

ברור לי כשמש, גם עכשיו: אין שסע בין רוב חלקי העם, אין שנאה - יש תקשורת קצוות וטוקבקיסטים שנותנים עבודה. מפעם לפעם מגלים שאיראן אפילו משלמת על העבודה הזאת מאחורי הקלעים - היא יודעת טוב מאיתנו מה עלול להכריע אותנו.

ליבי אומר לי שגם אצל תלמידי רבי עקיבא הכירו היטב את "ואהבת", אבל מישהו שם הצליח ליצור תחושה שהקול הזה של האהבה הוא פשרני מדי, מקהה עמדות, ובשם הכבוד זה לזה האמת משלמת מחיר. כך התחילה תחרות מי יחדד את האמת שלו באופן הכי מדויק, מי לא ייתן דריסת רגל לאמת שכנגד. וכך עשרים וארבעה אלף תלמידי חכמים ירדו עם האמת החדה שלהם שאולה.

איור: שאול גרד

הם יגידו שגם אני מבולבל או תמים או טיפש או מסוכן או גם וגם וגם, ועכשיו לא זמן לחיבורים, עכשיו מלחמת תרבות וצריך לנצח בה. אבל אני כאן כדי לתת פה לרוב הדומם והמושתק, של המון אנשים בעם הזה שלא הפסיקו לרגע להאמין בחיים משותפים באמת בין שונים בארץ הזאת

צריך לומר את זה ברורות: אחדות איננה חמידות מתקתקה, או זירת אמצע נוחה לאמת מגומגמת. אחדות היא אומץ לחבר בין חולקים, להכיר בנקודות עיוורות שלא רואים משני הצדדים. אחדות יותר מהכול היא כלי מחזיק ברכה, רק דרכה שורה עלינו שכינה. זו לא בריחה מהאמת - זוהי אמת יהודית ששמו של הקדוש ברוך הוא נקרא עליה. מי שמכנה אנשים שמבקשים חיבורים "אידיוטים שימושיים" צריך לשאול את עצמו מה דעתו על אהרון הכהן. זה היה פרויקט החיים שלו, כן, הייתה גם נפילה גדולה בפרויקט שהסתיימה בעגל, כי יש סכנות בשלום, אבל דווקא הוא נבחר להיות הכהן הגדול המכפר, ודווקא בדרכו קרא הלל הזקן ללכת, שנים לפני חורבן הבית. לא כדאי להוציא את הלל ואהרון מהאופנה.

קובלים על הרשעה

ואיך זה קרה דווקא לתלמידי רבי עקיבא? כי כמו כל אדם ענק של תורה גדולה, גם לרבי עקיבא יש שבעים פנים. ומישהו בטח דאג לומר שנכון שרבי עקיבא זה "ואהבת לרעך כמוך", אבל רבי עקיבא הוא גם זה שהיה בבית המדרש שבו הדיחו את רבן גמליאל, ורבי עקיבא הוא זה שהודיע לרבי אליעזר בן הורקנוס על החרמתו. הנה, כשהיה צריך להוריד את הכפפות הוא גם ידע לעשות את זה, ועכשיו כמובן הגיע הזמן להוריד את הכפפות, ולהשאיר את "ואהבת" במוזיאון מורשת רבי עקיבא הנשכחת שנקים בגלות.

אני רואה איך עמלים לחדד את צדדי המלחמה של הרב קוק - איך כותבים ש"הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה" זו רק פינה נידחת בתורתו, וכשצריך להילחם הוא ידע להילחם. וככה גם אנחנו מבוקר עד ערב קובלים על הרשעה. זה נכון, ברור שהרב קוק גם נלחם. הבעיה שלאחרונה מספרים רק על המלחמות שניהל. יש פסקאות רבות בתורת הרב קוק שאם יכתוב מאן דהו היום, גדול ככל שיהיה, יגחכו עליו בלעג וילחשו שגם הוא "שימושי". כך קורה גם עם הרב צבי יהודה - משאירים את מורשת המלחמות, כבר לא מספרים ששלח את תלמידיו למפגש עם קיבוצניקים, וכשחזר וסיפרו מה הם אמרו לקיבוצניקים, הוא התעקש איתם: אבל מה למדתם מהם?

אני רואה את זה בסרטונים המופצים מתורת הרב אלישע וישליצקי, תורה ענקית של ענווה ואהבת ישראל, אבל מה יככב ברשתות? הסרטון על רשעות בג"ץ. כן, הוא אמר את זה, הוא האמין בזה, לדעתי הוא גם צדק בזה, אבל להפוך את הרב אלישע רק לזה, לחשוב שזו כל תורת הרב אלישע על רגל אחת, זה פספוס גדול.

גנץ

מעולם לא הצבעתי לגנץ, אבל עצוב לי לראות איך האיש שלפני כמה שנים היה גנץ, ביידיש - גדול, נעשה קטן מאוד. עצוב לי משום שהאיש הזה חבר פעמיים לממשלת הימין, פעם אחת בהסכם רוטציה שהופר (איכשהו לרמות פוליטיקאי נתפס בציבור כנסלח, רק לא לרמות את המצביעים), ופעם נוספת כשפרצה המלחמה. בימים של חרמות נגד ראש הממשלה הוא האמין שנכון להתחבר, והיה שביב אחדות בג'ונגל הפילוגים. ההתרסקות שלו היא מחיר האחדות ההיא. רק שלא נשלם את המחיר. ●

בס"ד

ירושלים, אין כמוה בעולם

גבעת התחמושת
המרכז למורשת
מלחמת ששת הימים

מינהל קהילתי הרובע היהודי
תעיר העתיקה | מעלה החתום | עיר דוד | בית אורות | קדמת ציון | בית החשמונאי | כפר הסמנים

מורשת ישראל

בעקבות משחררים

סיפור הקרב על ירושלים מפי לוחמי ששת הימים

יום ירושלים
ימים חמישי
וששי

כ"ז כ"ח אייר
14-15.5

בשעות:
10:00-13:00

תחנות הדרכה באתרי הקרב סביב העיר העתיקה

ארמון הנציב ◆ שער האריות ◆ עמדת בית תורג'מן
השער החדש ◆ הרובע היהודי ◆ אבו תור

בואו לשמוע את הסיפור מאלו שהיו שם!

10 ש"ח ◆ מתאים גם לנוער מגיל 16
לתיאום לקבוצות גדולות: 052-5290514
בעקבות משחררים

הרשמה
באתר טיקצ'אק
<<

הפקה וניהול: יחיאל פישמן הפקות ולוגיסטיקה
פרסומי ישראל

כשהיא 'מאבדת את זה', היא בסך הכל שואלת אותך: 'אני בטוחה איתך עכשיו?

אתה לא צריך למצוא מילים מושלמות, וגם לא להסכים עם העובדות שלה, אתה רק צריך להיות אי של יציבות. כך תלמד להוביל את הרגעים הקשים בזוגיות מבלי להסלים, להיעלם או להפוך לשטיח.

רוני ישבה מכווצת בקצה הספה, זרועותיה שלובות בחוזקה.

גלעד, לעומתה, רכן קדימה, קולו טעון בתסכול שעלה על גדותיו.

"באמת שאני כבר לא יודע מה לעשות.

אתמול בערב, חזרתי מהעבודה ובקושי הספקתי להוריד את הנעליים, והיא פשוט 'איבדה את זה'; התחילה לצעוק שאני לא רואה כמה קשה לה ואיך הכול נופל עליה ואני כל היום רק עסוק בעצמי.

ניסיתי להסביר לה שהרגע נכנסתי ועשיתי עד אז קניות לבית, בזמן שהיא בישלה.

אז ניסיתי להגיד לה:

'רוני, את מגזימה, את יותר מדי דרמטית, תנסי לנשום, להירגע', ומאותו הרגע המצב רק החמיר".

"כי אתה לא מקשיב לי!" התפרצה רוני בעיניים דומעות, "אתה ישר שולף את העובדות שלך: 'עשיתי קניות, שטפתי צלחת...', אתה תמיד גורם לי להרגיש שאני משוגעת שיצאה מפרופורציות.

כשאמרתי לך שקשה לי, מה ענית? ענית לי: 'מה את רוצה שאני אעשה?', השארת אותי לגמרי לבד עם כל הסערה הזאת".

"בואו נשהה רגע בדיוק בנקודה הזו.

גלעד, שמת לב מה קרה שם? ברגע שרוני הוצפה, הנטייה הטבעית שלך הייתה להגן על עצמך דרך ויכוח על העובדות, לבקש ממנה 'להירגע' ובסוף לזרוק אליה איזו חוויה של חוסר אונים, וזה בדיוק הרגע שבו רוב הגברים מפספסים".

"אז מה אני אמור לעשות כשהיא ככה תוקפת אותי? פשוט לשתוק?" שאל גלעד והמשיך להתגונן.

"לא לשתוק, אלא להקשיב ברובד אחר. כשהיא 'מאבדת את זה', זה לעיתים רחוקות באמת קשור לדבר הספציפי שהיא מדברת עליו באותו הרגע.

במקרה שלכם, גלעד, השעה שבה חזרת אתמול בערב.

זו מערכת העצבים שלה שמדברת.

באותו הרגע המערכת הזו שואלת אותך רק שאלה אחת: 'אני בטוחה איתך עכשיו?'.

הגבר הממוצע לרוב נסגר, מנסה להוכיח שהוא צודק או נפגע ומתרחק.

הגבר המקורקע – מחזיק את הרגע ומגיב מתוך החלקים הבוגרים שבו".

"ואיך נראה הגבר המקורקע הזה בפועל? מה אני אמור לעשות?" שאל גלעד בסקרנות, מתחיל להשיל את המגננה.

"העבודה שלך היא לייצר את הביטחון שהיא מחפשת, אני אמנה לך כמה תגובות חלופיות למקומות שבהם כשלת אתמול:

ראשית, כשאתה רואה אותה בסחרור, במקום להגיד לה 'תירגעי' או 'את דרמטית', מילים שרק מכווצות אותה יותר, פשוט תאמר לה: 'אני כאן. את יכולה לקחת את הזמן שלך'.

מה שהיא צריכה זו נוכחות יציבה.

נוכחות שמשדרת לגוף שלה: אני לא נבהל מהעוצמה שלך ואני לא הולך לשום מקום.

שנית, במקום להיגרר לוויכוח על הקניות או על מתי נכנסת הביתה, אל תתווכח על העובדות. תוביל אותה לעבר האמת העמוקה יותר.

תגיד לה: 'תעזרי לי להבין מה יושב מתחת לזה'. תן לה את המקום להוציא את הפחד, העומס והכאב".

"אבל הרבה פעמים התיאורים שלה של המציאות פשוט לא נכונים", התעקש גלעד.

"וזה מוביל אותנו לטעות השלישית, שבה אתה בכלל לא חייב להסכים עם העובדות שלה על מנת לתקף את הרגש שלה, אתה יכול פשוט להגיד לה: 'הכי הגיוני שאת מרגישה ככה'.

התיקוף הזה הוא לא הסכמה עובדתית, זה פשוט להכיר בחוויה שלה כדי שהיא לא תצטרך להילחם בך רק כדי שתשמע.

ורביעית, נוגע לאותו רגע שבו שאלת אותה אתמול:

'נו, אז מה את רוצה שאעשה?

השאלה הזו נשמעת חסרת אונים, כמו של ילד שמבקש שיצילו אותו מהסיטואציה.

במקום זאת, תאמר לה:

'אני איתך, מה את צריכה ממני כרגע?'

זו אותה שאלה, אבל האנרגיה הפוכה לחלוטין.

זו אנרגיה של גבר שלוקח אחריות, שמחזיק את האירוע ומוכן לתקן את מה שצריך אחריו.

אתה לא צריך למצוא את המילים המושלמות ואתה לא אמור לפתור בעיות באותו הרגע.

אתה פשוט צריך לגלות בך את היכולת להיות נוכח ולרכוש את המיומנות להוביל תחת לחץ.

תהיה הגבר שיודע להחזיק את הרגעים האלו מבלי להסלים אותם בוויכוחים, מבלי להיאטם או לברוח וגם מבלי להפוך לשטיח.

פשוט להיות שם, אי של יציבות בתוך הסערה".

כל הפרטים שונו למען שמירת הפרטיות

ניתן לעקוב אחר הטורים בערוץ הוואטסאפ של חנה דיין

חנה דיין - טיפול פרטני לנשים במשברי חיים | פסיכולוגיה יהודית תורת הנפש | קליניקה פרטית בשפלה | אפשרות גם בזום
054-4480705 | מייל: hanna.tipul@gmail.com | לכל המאמרים: www.hannad.co.il | (טיפול פרטני לגברים יינתן על ידי מטפל)

בס"ד

שאנן
עש"ד בן נון
האקדמית הדתית לחינוך

דווקא עכשיו,

תואר ראשון בחינוך.

תואר ראשון
ותעודת הוראה

מתמטיקה | מקרא | תושב"ע | היסטוריה
אנגלית | הגיל הרך | חינוך בלתי פורמלי
חינוך מיוחד | חינוך יסודי

תואר שני

מקרא | חינוך
אנגלית | ייעוץ חינוכי

מסלול רום
למצטיינים

תוכנית הכשרה למנהיגות חינוכית
לבעלי נתונים מתאימים
(מלגת לימודים מלאה)

כי פוב הפתיפ צריך שיחות עם ציונות!

ההרשמה לתשפ"ז בעיצומה **8781***

מדרשה · קרבה לרכבת · תוכנית ייחודית לבנות שירות לאומי · פעוטון במכללה · מערך מלגות · מעונות סטודנטים

הים התיכון 7, קריית שמואל, חיפה | מרחק הליכה מרכבת קריית מוצקין ומטרונית.

יאיר יעקבי
jacobi.y@gmail.com

נותנים לך, תיקח!

הכול התחיל לפני כמה שבתות, עת התכנסנו כמה זוגות בביתו של שלמה השכן כדי להרים כוסית לכבוד יום הולדתו. אירוע משמח, מה רע לנו.

הנשים ישבו בצד אחד של הסלון ופטפטו להן. כנראה דיברו על הרצון שלהן לשבש את פעילותו התקינה של צה"ל באמצעות השתלבות בתפקידי לוחמה, או על ההשתלטות הבלתי נמנעת שלהן על מוסד הרבנות, אתם יודעים, דברים שמעסיקים נשים.

אנחנו הגברים לעומת זאת ישבנו בצד השני של הסלון בדממה מוחלטת תוך בהייה בחלל האוויר, כמצופה מבריות שבינן ובין אינטליגנציה רגשית אין דבר וחצי דבר.

אחרי כמה דקות משמימות כאלה הבנו שלמשוך ככה את כל הקידוש יהיה בלתי נסבל, אז יצאנו כל הגברים החוצה כדי לבהות בפרגולה של שלמה. לא שהיה משהו חדש בפרגולה של שלמה. להפך, מדובר בפרגולה שראתה ימים יפים יותר. אבל כגברים אנחנו לא צריכים הרבה יותר מזה, ואחרי שבהינו בפרגולה כמה דקות, לנדסברג השכן לקח את המושכות והעיר שלדעתו השיפוע של הקורות הראשיות לא מספיק חד ועלול לעשות בעיות בהמשך. זה כבר סידר אותנו יופי והשיחה התגלגלה כמו שרק שיחה גברית חסרת תוחלת יכולה להתגלגל. מילים כמו שליכט, קונגו ופלס־לייזר נזרקו ברצינות תהומית, כאילו יש סיכוי שמשהו מתוך כל זה לא יישכח מיד עם תום האירוע. אפילו סחבק זרק את המילה "ג'מבו" במיקום הגיוני. ימות המשיח.

אחרי שסיימנו לנתח את הפרגולה של שלמה מכל הכיוונים, השיחה זרמה הלאה והחבר'ה התחילו לשתף כל אחד בליקויי הבנייה שהם מנת חלקו. דורון סיפר על איך הוא שבר חצי קיר כדי למצוא נקודת חשמל, לנדסברג שיתף בבעיות שעושה לו המיצובישי, ושלמה השכן עדכן שהניאגרות הסמויות שלו חטפו מגפה מסתורית וכעת נשארה לו רק אסלה אחת מתפקדת.

כדי להיות חלק מהחבר'ה סיפרתי גם אני שממש יום לפני כן גיליתי בזגוגית של הוויטרינה סדק גדול ומבאס. בהתחלה חשדתי שמדובר באחד הבנדיטים שהשתולל והתנגש בחלון האומלל, אבל אחרי חקירה ממושכת לא נמצאו אשמים.

או אז, מר דוקן, שעד אותו רגע לא אמר הרבה (מלבד רמיזות מאוד לא נעימות על כך שבעיות הניאגרה של שלמה דולפות אצלו בקיר), קפץ כנשוך נחש.

"יעקביני יא פראייר, תבקש פיצוי מהמדינה", הוא אמר בביטחון, "זה כנראה סדק שנגרם מהדף או פגיעה של רסיס".

מה מסתבר? יש קרן פיצויים מהמדינה על פגיעות כאלה ואחרות שנגרמו בעקבות המלחמה באיראן. ובאמת, בשבוע שלפני כן היה בום כזה גדול שכל חלונות הבית רעדו אבל לא חשבתי לעשות את החיבור הזה בעצמי.

"אבל אני לא יודע להגיד בוודאות שזה נגרם מהדף או מפגיעת רסיס", אמרתי בתמימות.

"איזה מין ישראלי אתה יעקבי?!" התעצבן עליי לנדסברג, "נותנים לך תיקח!"

"מרביצים לך תברח", לחש לי דורון מתוך הבנה שכנראה צריך לאפס אותי רוחבית על כל האתוס הישראלי.

אחרי חצי שעה של עליהום קבוצתי חזרתי הביתה משוכנע יותר מתמיד שהמדינה חייבת לי, וחייבת לי בענק.

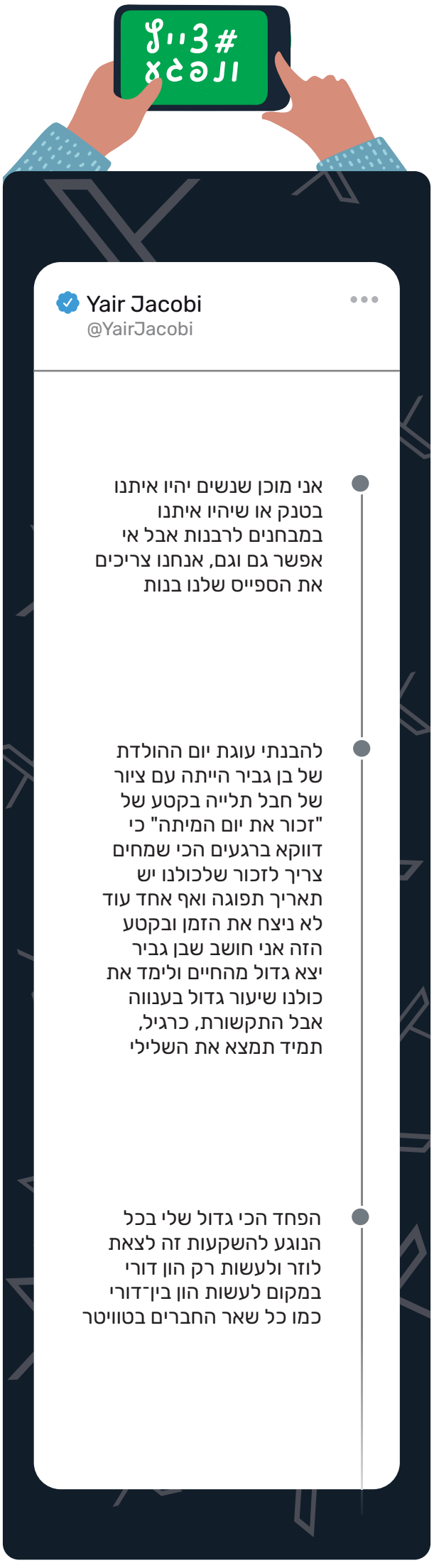
במוצאי השבת נכנסתי לאתר של רשות המיסים כדי להגיש את הבקשה לפיצוי על הזגוגית, ולמען האמת הופתעתי. התהליך היה מהיר ויעיל והבקשה הוגשה בתוך דקות בודדות.

אחרי שסיימתי להגיש את הבקשה ניסיתי לחשוב מה עוד יכול להיות שהמדינה חייבת לי, אילו עוד דברים השתבשו לאחרונה ואני, בעיוורוני, לא חשבתי לייחס למלחמה והשלכותיה. אז למחרת בבוקר כבר הגשתי עוד כמה תביעות לפיצויים. המאזדה שמושכת ימינה כמה שבועות כנראה גם היא חטפה איזה רסיס שפגע בשלדה, המדיח שלא מנקה את הכתמים העקשניים שהותירו המיטבולז של אשתי על הצלחת כנראה נפגע מהדף, ובן הזקונים שעושה הפוך מכל מה שאומרים לו מאז 2021 כנראה צפה את כל הבלגן מראש ולכן התחיל להראות סימפטומים מוקדם כל כך. בכול אשמה המלחמה ועל הכול מגיעים לי פיצויים.

אחרי הצהריים סיפרתי לשכנים על כל הליקויים החדשים שגיליתי, והמלצתי לשלמה השכן שיגיש גם הוא תביעה על הניאגרות המתפוצצות שלו, שללא ספק השתבשו בגלל איזה טיל שנחת על מכסה ביוב שיצר תגובת שרשרת של עודף לחץ על צינורות המים. דורון השכן הביט בי בגאווה ואני די בטוח שהבחנתי בדמעה של התרגשות זולגת מעינו. חזרתי הביתה מבסוט. פרט לכך שמבחינה כלכלית לפחות אנחנו כעת מסודרים, גם נעשיתי סוף סוף גבר ישראלי אמיתי שמבין איך מתנהלים במדינה כשלנו.

אז אתם בוודאי מתארים לכם מה רבה הייתה אכזבתי כשקיבלתי ימים לאחר מכן מייל מרשות המיסים ובו הם טוענים שלא מגיע לי פיצוי על אף אחד מהליקויים שמניתי. כלום ושום דבר. כאילו מכשירים משתבשים מעצמם ומכוניות סתם חורקות מזקנה. ארץ אוכלת יושביה, אני אומר לכם, מדינה שלא ראויה לאזרחיה. (על זגוגית החלון, אגב, קיבלתי פיצוי מלא. אבל בהתחשב בנסיבות, זה היה כמעט מעליב). ●

למחרת בבוקר כבר הגשתי עוד כמה תביעות לפיצויים. המאזדה שמושכת ימינה כמה שבועות כנראה גם היא חטפה איזה רסיס שפגע בשלדה, המדיח שלא מנקה את הכתמים העקשניים על הצלחת כנראה נפגע מהדף, ובן הזקונים שעושה הפוך מכל מה שאומרים לו מאז 2021 כנראה צפה את כל הבלגן מראש ולכן התחיל להראות סימפטומים מוקדם כל כך

משרד ההתיישבות

מועצה אזורית שומרון

אמנה
ההתיישבות עלתה לשלב הבא

החטיבה להתיישבות

חוזרים הביתה
לצפון השומרון
מקימים יישובים חדשים

מקומך איתנו!

גורשנו
מ-4 יישובים
מקימים
18

לגרעיני ההתיישבות החדשים דרושות משפחות חלוציות
שאוהבות אתגרים ורוצות לכתוב פרק בדפי ההסטוריה

להרשמה סרקו >>

דביר שרייבר
dvirbe7@gmail.com

תורת הכאוס

למה עדיין לא הצלחנו לסיים את העבודה באף גזרה? אולי בגלל שצה"ל מטפל באויבינו כמו שאני מסדר את הבית

יכול להיות שבזמן שאתם קוראים את השורות האלה אנחנו שוב תוקפים באיראן, אבל באותה מידה יכול להיות שטראמפ שוב דחה את המלחמה כדי לא לפגוע בעדות נתניהו. בכל מקרה, בדיוק השבוע מלאו 30 יום להפסקת האש, וגם 81 שנה לניצחון בעלות הברית על גרמניה הנאצית. צירוף מקרים מדהים שמלמד המון, אין לי מושג מה.

כזכור, בליל שביעי של פסח פקע האולטימטום שטראמפ הציב לאיראן וכולנו חיכינו שתגיע אשמורת הבוקר והצבא האמריקני ינער את האיראנים במצרי הורמוז כמו, להבדיל, שהקדוש ברוך הוא ניער את חיל פרעה בים סוף. רק במוצאי החג גילינו שבמקום לנער את האיראנים טראמפ ניער אותנו מהחלומות והכריז על הפסקת אש אדירה ונהדרת (הוא לא יודע לנסח משפט שלא מכיל מילים בומבסטיות), ומאז כולנו מגרדים את הראש במבוכה ומנסים להבין לאן כל זה הולך.

כי מצד אחד, האמריקנים ממשיכים להזרים לאזור כמויות פנטסטיות של נושאות מטוסים ופצצות חכמות שעושות לשמאלנים גירודים בכל הגוף. מצד שני, הפרשנים מסבירים שלטראמפ כבר אין זמן כי בשבוע הבא הוא נוסע לסין, אחר כך הוא מארח את אליפות העולם בכדורגל, ב־14 ביוני הוא חוגג יום הולדת 80, ב־4 ביולי ארצות הברית חוגגת 250, באוגוסט כולם בחופש, בספטמבר חגים, באוקטובר בחירות בישראל ובנובמבר בחירות אמצע באמריקה. עכשיו לך תנסה להכניס מלחמה בלו"ז הצפוף הזה.

וממילא חיל האוויר שלנו לא פנוי לחזור לתקוף, כי הוא היה עסוק השבוע בטיסות אימון לקראת טקס חילופי מפקדי החיל. עניין של סדר עדיפויות. בינתיים משמרות המהפכה שולטות באיראן, חיזבאללה מתאושש בלבנון וחמאס מתעצם בעזה. כמעט שלוש שנים אנחנו קופצים מזירה לזירה, מתחילים עבודה ולא מסיימים, ואף אחד לא מצליח להבין מה המטרה, מה התוכנית ולמה אנחנו תמיד עוצרים באמצע.

חוץ ממני. כי אני כבר הבנתי שההתמודדות הישראלית עם הבלגן במזרח התיכון היא העתק מדויק, כמעט אחד לאחד, של מה שקורה אצלי בבית.

שקט ייענה בשקט

אחת לכמה חודשים, שלוש פעמים ביום אם להיות מדויקים, אשתי פונה אליי באקראי ומתריעה שהבלגן בבית עולה על גדותיו והגיע הזמן לנקוט צעדים.

"טוב", אני נוטה להסכים, "מה אני אמור לעשות עם זה?"

"קודם כול", היא אומרת, "להפסיק לבלגן. ומעבר לזה, לא יזיק להתלבש קצת על הבית".

בשלב הזה אני מביט סביבי ורואה את ערמות הבגדים המפוזרים בכל מקום, הצעצועים שנשארו על השטיח מאז שהנכדים היו פה בשבת והנעל שלי שמונחת באדישות מתחת לספה. או עליה. אילו הייתי יודע איך היא הגיעה לשם אולי היה לי קצה חוט איפה לחפש את הנעל השנייה. בינתיים אין טעם לסדר רק נעל אחת, את הצעצועים חבל לטרוח לאסוף כי בעוד כמה ימים שוב תהיה שבת, ולגבי הבגדים אין מה לעשות כי סל הכביסה עולה על גדותיו מאז שהמכונה התחילה לסחוט אותי, זאת אומרת הפסיקה לסחוט, והבטחתי להזמין טכנאי אבל לא היה לי זמן לעשות את זה. הרי אילו היה לי זמן, הייתי מסדר את הבית. זאת אומרת לא הייתי עושה את זה, כי מול הבלגן צריך להתמסר, להתגייס, להילחם נגדו בכל הכוח ואנחנו הרי יודעים שזה רק ידליק יותר את האזור הנפיץ גם ככה. אשתי טוענת שלהפך, אם נתעלם מהבלגן בסוף הוא יתפוצץ עלינו, אבל אני גורס ששקט ייענה בשקט, אז למה לעשות בלגן מהבלגן.

התזה שלי מוכיחה את עצמה, עד שיום אחד (לאו דווקא, לפעמים זה קורה בלילה) אני פותח את הארון בחדר וכל התכולה נופלת עליי. אשתי אומרת שזה בגלל שאני דוחס לשם יותר מדי דברים, אבל אני יודע שהארון פשוט שונא אותי. וצריך להחליט - או שמשאירים בגדים מפוזרים ברחבי הבית, או שדוחסים אותם בכוח לארון, סוגרים את הדלת בכוח ומפסיקים לנשום. אי אפשר גם וגם.

הבעיה היא שהדלת, כאמור, נפתחת. או שהארון קורס. וזה תמיד קורה בזמנים הכי לא מתאימים בגלל שהארון, כזכור, שונא אותי. עכשיו לא רק שאי אפשר יותר להתעלם מהבלגן, כבר אין ארון שאפשר לדחוף אליו בחזרה את הבגדים, המצעים, העיתונים שרציתי לקרוא ולא הספקתי, השש־בש, הגיטרה, החפצים הקטנים האלה שאני מלקט מרחבי הבית ודוחף לארון כי אין לי מושג איפה לשים אותם, והפיל. לא יודע מה הוא עושה שם.

סוגרים את דלת הארון בכוח ומפסיקים לנשום, הבעיה היא שאז היא נפתחת. אילוסטרציה

הבלגן בגזרה הצפונית כבר חוסם את האמבטיה וצריך להפנות אליו כוחות, מזימה של השטיח כדי להוריד ממנו לחץ. בכל מקרה הוא מוחלש ומורתע, לא אסון גדול אם יישאר לו קצת אורניום. איך אומרים? אין איראנים רעים, יש אורניום שרע לו. מה כבר יכול לקרות אם האורניום יהיה מאושר?

סוד האורניום המאושר

עכשיו כבר אין ברירה, צריך להתמקד במשימה ולגמור אותה. רק שבינתיים מתחילה הרעשה כבדה באגף הצפוני של הבית, ליד המרפסת. יש שם מדפים תלויים שהילדים כבר מזמן הזהירו שהם עמוסים מדי, ודווקא בגלל זה לא נגעתי בהם כי אני חסיד של השיטה הצבאית הגורסת שמה שלא יודעים לא כואב, ומה שלא נוגעים כואב רק למשמרת הבאה. חוץ מזה שכדי לגשת אל המדפים הייתי צריך לפנות את ערמות הדליים, המברשות, הדיקטים, המרצפות השבורות וכל הדברים האלה שבמשך שנים זרקתי שם כי מי יודע מתי נצטרך אותם.

"הפתרון", אני אומר לבני הבית, "טמון בשטיח הפרסי". פעם היינו ביחסים די טובים, אנחנו והשטיח, אבל לפני די הרבה שנים הוא התהפך עלינו, התחיל למשוך אליו אבק וקרציות ומאז הוא מגולגל בקצה הבית ותופס המון מקום. לדעתי הוא גם מסית את הארון והמדפים נגדנו, אם רק נצליח להיפטר ממנו זה יפתור הרבה בעיות.

"שנים אתה מבטיח לטפל בו", מדרבנת אשתי, "קדימה, זה עכשיו או לעולם לא".

"כרגע אין לי אפשרות", אני אומר לה, "אבל לפני פסח נשתלט על כל הגזרות. עוד תראי, יהיה פה ניצחון מוחלט".

כבר לפני פורים, כדי לבלבל את האויב, אני מתנפל על הפרסי בשאגת ארי. זה באמת משפר קצת את המצב, מצד שני ככל שאני מסדר יותר אני מגלה את עומק הבלגן. וצריך מדי פעם לאכול, לנוח, לברוח מהבית כדי להתחמק מהעבודה. מה עוד שהבלגן בגזרה הצפונית כבר חוסם את האמבטיה וצריך להפנות אליו כוחות, מזימה של השטיח כדי להוריד ממנו לחץ. בכל מקרה הוא מוחלש ומורתע, לא אסון גדול אם יישאר לו קצת אורניום. איך אומרים? אין איראנים רעים, יש אורניום שרע לו. מה כבר יכול לקרות אם האורניום יהיה מאושר?

וצריך גם לטפל במרכז הבית (פעם הכנסנו לשם את הרשות הפלשתינית ומאז צריך להשליט שם סדר בכל פעם מחדש), לעשות סדר בפזורה בדרום (כל אחד מפזר שם את הבלגן שלו, חייבים משילות) ולשמור על ערנות מול השכנים שמסתכלים עלינו בעין עקומה. הם כבר עשו לנו בלגן לא פעם.

אז לכל מי שתוהה למה אנחנו לא משלימים אף משימה, זו הסיבה. קודם מזניחים, אחר כך נלחצים, קופצים מגזרה לגזרה, מעזה לאיראן, מבלגן לבלגן, לוקחים פסק זמן, חוזרים ללחימה ומחכים שמישהו יעצור אותנו. גם אני כל החיים נמצא איפה שהוא בין תיקון הארון לשיקום הסלון, מסדר רבע שעה ואז נוטש באיזו אמתלה. כשאחזור תראו איך אני נכנס לעניינים בכל הכוח. זאת אומרת מחר. לפני פסח. מתישהו נחסל את הבלגן. או שנטיל עליו מצור. ●

לימודים היברידיים

תואר שני M.Ed.

קיימות, סביבה ושינויי אקלים

בשנה אחת בלבד

תוכנית ייחודית חדשה במכללת תלפיות המכשירה אנשי חינוך להיות סוכני שינוי פורצי דרך. התוכנית מקנה ידע עדכני, כלים מעשיים וגישות הוראה חדשניות לשילוב נושאי הסביבה במערכת החינוך והקהילה.

במהלך הלימודים תעמיקו בנושאים:

- חינוך להתמודדות עם שינויי אקלים
- קיימות במערכת החינוך ובחברה
- מנהיגות חינוכית ויוזמות קהילתיות
- הוראה חדשנית וטכנולוגיות למידה

הצטרפו אלינו היום, למען דור העתיד

תנאי קבלה מיוחדים ללוחמים בשירות סדיר, וכן למשרתי מילואים ובני/ות זוגם בכפוף לתקנון

- אפשרות לקבלת החזר שכ"ל ממשרד החינוך לזכאים
- מוכר ללימודים על ידי קרן שבתון
- מוכר לגמול השתלמות

*הענקת התואר מותנית באישור המועצה להשכלה גבוהה.

מרכז ייעוץ והרשמה:

1-800-071-500 | **054-9656631**

תלפיות
המכללה האקדמית לחינוך בחולון

"מעללי המערכת זה משהו שהיה והווה ויהיה. מי שלא רוצה לא ידע, אבל התפקיד שלי הוא להגיש את הדברים". מרגלית הר־שפי

עכשיו תורה לדבר

היא הייתה סטודנטית צעירה שלא האמינה למה שנשמע לה כפטפוטים לא אמינים של יגאל עמיר, אבל את מדינת ישראל הצדק לא עניין אז: מרגלית הר־שפי עברה חקירות שב"כ כולל עינויי צווארון לבן, נשלחה לתשעה חודשי מאסר ודמה נשפך בתקשורת ובציבור. בריאיון בלעדי היא מדברת על המחירים האישיים שהיא משלמת עד היום, על שיטות העבודה של המחלקה היהודית בשב"כ, על החלום להקים משפחה ועל אהבת חייה – התורה ולימודה

חגית רוזנבאום // צילום: נעמה שטרן

צילום: פלאש 90

"ידע ללחוץ על הכפתור ולהפעיל אנשים". יגאל עמיר בבית המשפט

שלושים שנה מרגלית הר שפי שתקה. תחת עינה הפקוחה והעוקבת תמידית של המחלקה היהודית בשב"כ היא בחרה להוריד פרופיל, להתרחק ככל האפשר מאור הזרקורים ולהתכנס פנימה אל מה שנשאר מחייה אחרי מעצר, חקירות, חודשי מאסר ומעל הכול מסע שיימינג תקשורתי נטול רסן בגיבוי השב"כ ועוזריו מבחוץ, שלא הותיר מדמותה של הבחורה המתנחלת בעלת הצמה המפורסמת אפילו שביב של אמת. שלושים שנה היא לא דיברה, ולא שלא היה לה מה לומר. למרגלית הר־שפי יש הרבה תיאורים ופרטי מידע בלעדיים בכל הקשור למה שהיא מכנה "עולם הביון". אבל אפילו עכשיו, כשאנחנו יושבות נינוחות בדירתה הירושלמית הצנועה, היא לא תספר הכול. אפילו לא חצי.

"אני לא רוצה לפתוח עוד חזיתות, תעדני כל מה שאני אומרת", היא מבקשת שוב ושוב כשאמיתות נוקבות יוצאות מפיה, כמי שחוותה על בשרה מה מסוגלת המחלקה היהודית בשב"כ לעולל למי שסומן אצלה כמטרה. אבל זה לא רק הפחד שעדיין מכרסם מבפנים. זו גם ההבנה שמי שלא היה שם, לא באמת מסוגל לעכל את העובדות. "אל תוציאי אותי הזויה עם כל האמירות האלה", היא בולמת את השיחה מדי פעם, "לאנשים אין כלים לקלוט את כל זה. נחשפתי להרבה דברים, אבל אנשים לא יקלטו".

לפני 24 שנים יצאה מרגלית הר־שפי משערי כלא נווה תרצה, כשהיא בת 26. העולם שפרוס לרגלי כל צעירה אחרת בגילה, כבר היה נעול וחתום בפניה. אף אחד לא היה מעוניין להיקשר בשמה של מי שנכרכה שלא בטובתה בפרשת רצח רבין והורשעה בסעיף של אי מניעת פשע. סיום התואר האקדמי במשפטים בבר אילן נתקע, מקומות העבודה בתחום ההוראה האהוב עליה הפנו לה עורף, וגם מציאת זוגיות והקמת משפחה - "מגיל שלוש אני כבר רוצה להיות אמא" - הפכה לפרויקט הרבה יותר מורכב מהרגיל, שטרם הגיע לסיומו הטוב. שילוב הזרועות האכזרי של התקשורת והשב"כ ניפץ את חייה לרסיסים, על אף שבפועל לא היה רבב בהתנהגותה, כפי שהעידו שנים לאחר שחרורה מהכלא שני ראשי שב"כ לשעבר.

ועם כל זה, מרגלית הר־שפי של היום היא לא אישה ממורמרת וכעוסה. בגיל חמישים, כשהיא חיה בגפה בשכונה ציורית ותיקה בירושלים לאחר שנישואיה הקצרים בשנת 2010 עלו על שרטון, חייה מלאים בתוכן פנימי ורוחני עמוק. הספרייה בסלון מלאה בספרי קודש מכל הסוגים, שנמצאים בשימוש יומיומי. היא עצמה עובדת כמאמנת עצמאית בשיטת NLP, מעבירה שיעורי תורה בהזדמנויות שונות, ובעיקר - וזו גם הסיבה שבגללה נעתרה לשבור שתיקה ארוכת שנים - כותבת את ספריה על חמישה חומשי תורה, שהראשון בהם, 'הביאני המלך' על חומש ויקרא, יצא לאחרונה לאור.

"הדלתות החיצוניות נסגרו בפניי, אבל נפתחו לי חלונות פנימיים", היא מתארת את הצלילה שלה בעשורים האחרונים אל מעמקי התורה, שבשבילה הייתה ממש משיבת נפש. השיחה איתה חושפת אישה עדינה, צנועה מאוד וספוגה ביראת שמיים עמוקה. דיבורה נעים ועמוק ואינטליגנטי, כמי שרכשה ידע לא רק בתורה אלא גם תואר שני בתחום המשפט. כששואלים אותה על מה היא חולמת, התשובה שגורה על לשונה: פרט להקמת משפחה כמובן, "ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים", היא מייחלת בכנות עמוקה, "ולהמשיך להוציא את דברי התורה שלי לאור". והיא לא מחפשת הנחות, לא בלימוד ולא בקיום. כשאני שואלת על הפאה שהיא חובשת לראשה, היא משיבה: "אני לא מחפשת היתרים, המקובל הוא שגרושה ממשיכה ללכת בכיסוי ראש". ואהבת התורה הזאת היא לדבריה מתנה שהגיעה ביתר שאת אחרי התקופה הקשה של החקירות והמאסר.

"לפני כן לא היה לי שום חשד. מישהי אמרה לי על אבישי רביב משהו ואמרתי 'שטויות'. זה נכנס לי מפה ויצא משם. הכול היה מול העיניים שלי ולא ראיתי. כשאין לך את האנטנה אתה לא רואה. לא יכולתי לראות, זה לא היה בעולם המושגים שלי. אבל הם לא נתנו לי ברירה אלא לראות את זה. הלחץ שלהם הראה לי את זה שוב ושוב, ולא הייתה לי ברירה אלא לפתוח את העיניים ולהבין שהוא סוכן שב"כ"

"הסיפור שלי יותר חשוב ממני"

לטובת מי שלא נולד אז, תזכורת קצרה: לאחר רצח רבין, נוצרה אווירת עליהום על המגזר הדתי־לאומי, וכמעט כל חובש כיפה או לובשת חצאית תויגו על ידי השמאל כאשמים ברצח. השעירה לעזאזל המפורסמת והחבולה ביותר במסעי הצלב הציבוריים הללו הייתה מרגלית הר־שפי. מיד לאחר הרצח היא נלקחה לכמה חקירות שב"כ, בעקבות היכרותה עם יגאל עמיר בפקולטה למשפטים בבר אילן. השב"כ והפרקליטות ביקשו לטעון כי מתוך שיחותיהם היא ידעה על כוונתו של יגאל עמיר לרצוח את ראש הממשלה, ולא דיווחה על כך לרשויות.

כשנה לאחר הרצח הגישה נגדה פרקליטת המדינה עדנה ארבל כתב אישום בסעיף הנדיר למדי של "אי מניעת פשע". משפטה התנהל בשנים 1997-2001, ועל אף שהר־שפי ערערה פעמיים, כשהיא חוזרת וטוענת כי דיבורי הרהב של עמיר חיזקו אצלה את ההבנה שמדובר באיומי סרק, הרשיעו אותה שלוש ערכאות בעבירה המדוברת. השופטים, מלבד שופטת המחוזי דבורה ברלינר בדעת מיעוט, לא העזו לעצור את מסע הציד התקשורתי שחיפש לעצמו טרף קל, ובחרו להשליך מתנחלת צעירה לכלא למשך תשעה חודשים. זאת על אף שהם עצמם הודו שהתנגדה לרעיון הרצח וניסתה להניא את עמיר מרעיונותיו בשיחותיהם.

הר־שפי ריצתה בפועל כחמישה חודשי מאסר, לאחר שנשיא המדינה משה קצב החליט לחון אותה. אבל המאסר, כפי שהיא מעידה, היה החלק הקל. השחיטה הציבורית שנעשתה לדמותה הן בתקופת המשפט והן בשנים לאחריו הייתה פצע עמוק שעדיין לא הגליד. רק אחרי כל מה שעברה נזכרו שני ראשי שב"כ לנקות את שמה בפומבי. בשנת 2007 הצהיר עמי איילון: "הר־שפי לא ידעה שיגאל עמיר רוצה לרצוח את ראש הממשלה. אני יודע את זה מודיעינית, אני הייתי ראש השב"כ". בשנת 2011 הצטרף אליו כרמי גילון, שהיה ראש השב"כ בזמן הרצח: "בפירוש התנגדתי להעמידה לדין ולא היה מקום לעשות את זה. לדעתי היא נשפטה כתוצאה מהאווירה שהייתה בזמנו בציבור הישראלי". בעקבות זאת נשמעו קריאות לערוך להר־שפי משפט חוזר על מנת לטהר את שמה, אולם פניות בעניין זה נדחו על ידי פרקליטות המדינה. היא עצמה, אגב, לא ביקשה משפט חוזר, ומבחינתה היוזמה הייתה צריכה לבוא מתוך המערכת מתוך רצון לתיקון.

כאמור, מאז בחרה הר־שפי לשקוע באלמוניותה. הסיפור אומנם ביקש לבקוע

מתוכה, אולם היא לא מצאה את הגורם שתוכל לתת בו את האמון הנדרש. כעת היא בוחרת לנשום עמוק ולספר ל'בשבע' באומץ את מה שלא סופר שלושים שנה.

למה שתקת עד היום?

"לא דיברתי, כי כל דבר שהייתי אומרת היו מעוותים, ממציאים עליי תמיד נקודות לא טובות. מבחינתי, כשעומדים מולי עם מיקרופון ומצלמה זה כאילו מישהו עם נשק עומד מולי. זה היה משתק אותי, מנעד התגובה שלי מאוד מצטמצם מול זה. זה גם לא האופי שלי. אני לא אוהבת לקרוא על עצמי, לראות את עצמי. זו חוויה קשה מאוד מבחינתי. אני לא טיפוס מוחצן, אני אדם מאוד פרטי ופנימי". הדיבור העדין והמהוסס שלה לאורך כל השיחה מעיד היטב כי דבריה לא נאמרים מהשפה ולחוץ.

סיבה נוספת שהשתיקה אותה הייתה "עננה של פחד מהחטיבה היהודית ומהתקשורת. שתיהן עוסקות בדה־לגיטימציה, שתיהן עשו לי ועלולות לעשות לי דה־לגיטימציה, והן עלולות להגביר את הוויליום בעבודת הקודש של ההשחרה שלי כשאני אצא לאור". החששות הללו מבוססים בין השאר על אירועים שהתרחשו רק לאחרונה: בראיונות שהעניק לתקשורת, התיז הפרובוקטור אבישי רביב עוד כמה נקודות שחורות על הרזומה האפל שייצר השב"כ להר־שפי. מבחינתה, העיתוי לא מקרי. "הם עושים ריענון, מייצרים עליי דה־לגיטימציה חדשה. הם יודעים שהספר עומד לצאת, יודעים שאני מגששת כמה שנים לצאת החוצה, הם תמיד יהיו כמה צעדים לפניי".

חסם נוסף שעמד בדרכה לספר את סיפורה הוא החשש מחוסר אמון ציבורי: "פתחתי את הפה בקטנה פה ושם, אבל הרגשתי שלא מאמינים לי לדבר הכי בסיסי - שלא האמנתי ליגאל עמיר. אז איך יאמינו לי כשאני באה לספר סיפור שהוא הרבה יותר מזה? יש פה סיפור עלילה עם הרבה אינטרסים". את הסיפור המלא, אגב, היא מתכננת לפרסם באמצעות סרט שיצא בעתיד בערוץ 14.

מה גרם לך לצאת לאור הפעם?

"בסופו של דבר הסיפור שלי יותר חשוב ממני", היא טובעת מוטו מעניין, "לכן בשנים האחרונות חיפשתי איזושהי פלטפורמה בתקשורת הכללית, אבל לא מצאתי. בגלל מה שעברתי היה לי קשה מאוד לתת אמון במישהו, במיוחד בגופי תקשורת שהם לא מדורשי טובתי. זה התעכב עוד כמה שנים, ועכשיו הספר יצא. אז כמו שהסיפור יותר חשוב ממני, כך הספר יותר חשוב ממני ואפילו יותר מהסיפור. כך נוצר דד־ליין שאמרתי לעצמי: אמון, לא אמון - אי אפשר יותר. זה צריך לצאת".

למה את מתכוונת באמירה שהסיפור שלך יותר חשוב ממך?

"מעללי המערכת זה משהו שהיה והווה ויהיה. זו בחירה, מי שלא רוצה לא ידע, אבל אני חושבת שהתפקיד שלי הוא להגיש את הדברים. אני יודעת שאנשים שלא חשופים לזה אוהבים ליישר קו עם המיינסטרים וירצו לדחות את זה, אבל אני את שלי צריכה לעשות. זו הבחירה של כל אדם איפה הוא רוצה לעמוד, עם האמת או עם הקול הדומיננטי בתקשורת".

בשנים אחרונות אנחנו נתקלים בעוד מקרי רדיפה קשים מאוד שמנהלים השב"כ, המשטרה והפרקליטות נגד אנשי ימין. איך את חווה את זה מהמקום שלך?

"זה בדיוק התפקיד של החטיבה היהודית, הדה־לגיטימציה שהיא עושה בתקשורת משרת אותה אחר כך. תופעת הפרובוקטורים כדוגמת אבישי רביב שעושים דה־לגיטימציה לציבור שלם זה משהו שהולך וגדל. אחר כך אתה יכול לפנות יישובים בקלות, לנגוח רכב בקלות, אתה יכול לחפות על שוטרים ואנשי ביטחון שפגעו. הפתח נפתח", היא רומזת למקרים שהיו, ומאירה זרקור נוסף: "זה פותח פתח גם ליצירת דה־לגיטימציה פנימית בתוך המגזר. שזה יבוא גם מבפנים".

היא מדגישה: "שיהיה ברור, אני נגד טרור מכל סוג שהוא, כולל טרור יהודי", אבל מבקשת להעמיק מבט: "הרבה מהדברים האלה יוצאים מהמחלקה, זה אנשים שלהם. הם מדברים עם רבנים שיגנו ושיעשו. יגנו את מי? אין לי בעיה שיגנו טרור אמיתי, אבל השאלה כמה מזה זה שלהם, כמה מזה משרת את הדה־לגיטימציה, וכמה מזה הוא אמיתי. אני שמה על זה סימן שאלה, כי הכרתי את המערכת הזאת".

"אני חושבת שהרע שנתקלתי בו לא נעלם ולא נעצר, כי התעלמו ממנו. קשה למגר אותו והוא הולך וגדל בשנים האחרונות. רע לא נעלם מעצמו ולא נעצר מעצמו", היא מתמצתת. "כל אחד חושב שזה לא יגיע אליו. אנחנו אנשים טובים, לוחמי מילואים. אולי רק לשכן או לבן הדוד", היא אומרת באירוניה, "אבל אליי? זה לא יגיע".

היא אגב מעידה שחטאה באותה נאיביות בעבר, אבל מבקשת להבהיר שאם לא עומדים בגבורה מול המערכת - המחירים יהיו לא פחות יקרים, כפי שלמדה על בשרה. "לעוז יש מחיר ואנחנו לא רוצים לשלם את המחיר, אבל אז נשלם מחירים יקרים אחרים. באמת רצחו אותי שם בתקשורת. השנאה מקלקלת את השורה. המציאו עליי דברים כאילו אין אדם מאחורי הדמות, בואו נירה את החיצים. כל אחד מרשה לעצמו להעליל עליי מה שהוא רוצה, מה שישרת אותו". כך לדוגמה, השחקנית סיוון מסט שגילמה את דמותה של מרגלית בסרט 'ימים נוראים', הרשתה לעצמה להדביק להר־שפי האשמות ככל העולה על רוחה בריאיון שהעניקה ל'וואלה'.

ולא חשבת לתבוע דיבה?

"באופן כללי האמון שלי בבית המשפט חלש מאוד אם בכלל הוא קיים. וחוץ מזה, אם אתה תובע דיבה והתקשורת לא מחבבת אותך, אתה פותח עוד חזית מולה. גם אם תזכה בסוף, כל הדיבה נגדך תהיה מרוחה בכותרת, ואם תזכה זה יוזכר בקטן בסוף. במקרה של השחקנית, עורך הדין שלי אמר שאפשר לתבוע, אבל המשמעות היא שנעשה מסע יח"צ לסרט. אבל עכשיו, אם אני יוצאת אני לא חושבת שאשתוק, גם אם התביעות דורשות הרבה אנרגיות וכסף. הגיע הזמן להפסיק את מחול השדים".

"לא הבנת, הוא פרובוקטור"

מרגלית הר־שפי גדלה ביישוב בית אל להוריה דב ובטחה. בטחה היא אחותה של הסופרת אמונה אלון, אלמנת הרב בני אלון ז"ל. אל לימודי המשפטים באוניברסיטת בר אילן הגיעה כשהרחובות בערו במחאות הימין נגד הסכמי אוסלו. בקמפוס היו הסטודנטים מעורבים בפעילויות שונות, ואחת מהן הייתה שבתות תמיכה ביהודה ושומרון. אחד ממארגני השבתות היה סטודנט למשפטים בשם יגאל עמיר, ומרגלית הכירה אותו כסטודנטית שנה א' במחלקה שנטלה חלק באותן שבתות. "ממש לא היינו זוג", היא משיבה לשאלתי בנחישות, "זה חלק מהעלילות שהעלילו עליי, מהצבע שהם רצו להוסיף. הכרנו דרך כמה שבתות, הפגנות ופעילויות נגד אוסלו".

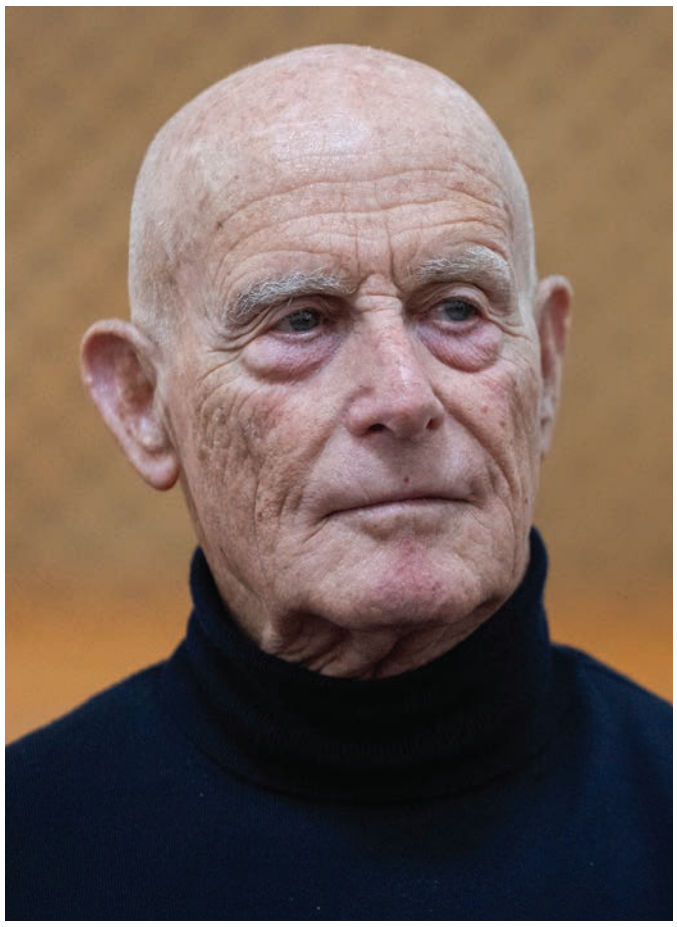
את עמיר היא מגדירה כמי ש"ידע ללחוץ על הכפתור הנכון של אנשים". אותה עצמה הוא

"הם ידעו בחקירות שזה יימרח בכל העיתונים, אבל אני לא ידעתי שהכול יצא החוצה. ורוב הדברים שפורסמו בכלל לא אמרתי, לא הייתי, לא עשיתי. חשבתי שהחקירה ממוקדת רק במישור הפלילי, לא הבנתי את כל הסיפור של הדה־לגיטימציה. הסבל של החקירות עובר, אבל שפיכת הדם לא עוברת. הרבה יותר קשה כשמעלילים עליך בפומבי בבית המשפט דברים שלא עשית, מאשר שלא נותנים לך אוכל או מַשפילים אותך לא בפומבי"

צילום: נתי שוחט פלאש 90

"הבנתי שהמערכת היא אותה מערכת, וככל הנראה נגועה בהשפעת השב"כ". מרגלית הר־שפי מובאת לבית המשפט

צילום: יונתן זינדל פלאש 90

שנים אחרי תום המשפט נזכרו לטהר את שמה. ראשי השב"כ לשעבר עמי איילון וכרמי גילון

ידע "להפעיל" כשקלט את אופייה הדעתני ואת הלהט שלה בוויכוחים בענייני השעה. "היה לי יותר מעניין לדבר איתו, הוא היה מאתגר את החשיבה, עם ידע בהיסטוריה ואופקים רחבים. הוא מצידו ידע שאני אכפתית כזו ואתווכח איתו. זה שהוא ידע להפעיל אנשים מיתג אותו בתור מיוחד, שונה".

זמן קצר לאחר רצח רבין ומעצרו של יגאל עמיר, הר־שפי, שהבינה מהתקשורת מי הרוצח, נלקחה לחקירת שב"כ. אבל רק שם, בתוך החקירה, החלה התמונה האמיתית להתבהר לעיניה אט אט. הר־שפי הכירה את אבישי רביב גם מאותה סביבת פעילות של מחאות אוסלו, אבל מעולם לא חשדה בו בדבר, בוודאי לא בהיותו סוכן פרובוקטור שהפעיל השב"כ. "לפני כן לא היה לי שום חשד. מישהי אמרה לי עליו משהו ואמרתי 'שטויות'. זה נכנס לי מפה ויצא משם. הכול היה מול העיניים שלי ולא ראיתי. כשאין לך את האנטנה אתה לא רואה. זה לא שלא רציתי, לא יכולתי לראות, זה לא היה בעולם המושגים שלי. אבל הם לא נתנו לי ברירה אלא לראות את זה", היא חוזרת לחוקריה בשב"כ, "הלחץ שלהם הראה לי את זה שוב ושוב, ולא הייתה לי ברירה אלא לפתוח את העיניים ולהבין שהוא סוכן שב"כ".

בתום החקירה היא ניגשה לדודה, הרב בני אלון ז"ל, שהכיר את רביב מהמחאות שארגן בזמנו נגד האוריינט האוס במזרח ירושלים. בתחילה גם הרב אלון התקשה להאמין לאחייניתו הצעירה והתמימה: "הוא עצמו חשד בו מהמחאות מול האוריינט האוס, אבל לא היה בטוח ושאל הרבה פעמים: את בטוחה? ואמרתי: כן כן, אני בטוחה לגמרי. הסברתי לו למה עד שהשתכנע, ואז הוא פרסם את זה".

"אבל גם כשאמרתי לבני עוד לא הבנתי על מה אני מדברת. אמרתי לדוד שלי: הוא סוכן שב"כ? מצידי שיסתובבו עכשיו אלף סוכני שב"כ באוניברסיטה אחרי מה שקרה. הוא אמר: 'את לא מבינה מה אמרת לי, הוא לא סוכן שב"כ, הוא פרובוקטור'. לקח לי שנים לקלוט מה זה אומר. באמת לא הבנתי. כל פעם נפתחה לי עוד אנטנה ועוד אנטנה, ובמשך שלושים שנה נפתחות לי עוד אנטנות ומתגלים לי עוד סיפורים. אני מגלה שאנחנו רק קצה קרחון, שעולם הבין הוא עולם הנסתר במציאות הזאת ואין גבול למה שקורה שם, למעמקים שלו. הרבה ממה שקורה קורה בעולם הנסתר, הם מקדימים את המציאות בכמה שנים". לדבריה, עולם הבין הבין־לאומי עובד כיום על היום שאחרי בעזה, בחתירה להקמת מדינה פלשתינית שם וביהודה ושומרון. "לצערי הציבור שלנו יתחיל לבכות רק כשיהיה מאוחר מדי".

אבל מאז החקירה הראשונה ועד שנגזר דינה ההליכים היו ארוכים ומייגעים. שנה וארבעה חודשים התיק היה בכלל סגור, ואז פתחו אותו והגישו כתב אישום ברגע האחרון. "בכל פעם דחו. חיכו להזדמנות כדי שיהיה מצע תודעתי נוח לקדם את הנושא, וחיכו שישכחו מאבישי רביב. הכול היה לאט. האמנתי בהתחלה שאצא זכאית והאמת תצא לאור, אבל כשהגעתי לעליון נחשפתי לעוד חלקים מעולם הבין הנסתר וכבר הבנתי שאין לי סיכוי. כשנכנסתי לשב"כ לא הייתה חיה כזאת לקבל זיכוי בתיק שהוביל המוסד או השב"כ. בהמשך היו כמה זיכויים, אבל אני חושדת שבדרך כלל לאנשים שלהם, הראשון שבהם אבישי רביב עצמו. את זה הבנתי במשך השנים, ולא הכול אני יכולה לספר. גם הבנתי שהכוח היחיד נגדם הוא לגייס את דעת הקהל. זה יכול לעזור, אבל לא השכלתי לעשות זאת. הם כל הזמן במשחק בין הצורך שלהם בלגיטימציה ובין שלילת הלגיטימציה לאחרים".

מה את יכולה לספר על תקופת המעצר והחקירות בשב"כ?

"אני יכולה להגיד שקיבלתי אירוח הכול כלול. התא היה אומנם מתאים לעכברים, אבל למזלי הם לא היו בו. חוץ מזה, הכול כלול, גם עיניים כמעט מיידית, אבל גם פה היא מבקשת לנקוט זהירות ושתיקה. היא משתפת רק בכך שכששמעה על העיניים, נהייתה חולה פיזית במשך כמה שבועות. "אז נשברתי בפעם הראשונה, כשהבנתי שהדה־לגיטימציה מרשה להם לענות גם חפים מפשע. נחצה עוד קו אדום. אני ממש נגד רצח, ואם מישהו רצח שלושה אנשים - שישב בכלא כל חייו, אבל לענות בגלל זה כל כך הרבה חפים מפשע? הגענו למקום שמתייחסים אליהם כמו למחבלים שמפעילים תשתיות טרור נגד הקיום היהודי בישראל?"

איך שרדת את שלושת השבועות של חקירות השב"כ?

"זה היה החלק הקל", היא מפתיעה, "מבחינתי שפיכת הדם שלי אחר כך בתקשורת ובמשפט עצמו הייתה הרבה יותר קשה, בלי שום השוואה. לא סתם התורה קוראת לזה שפיכות דמים. של צווארון לבן", כפי שהיא מגדירה זאת. היא מעדיפה לא להרחיב, אבל כשאני לוחצת היא אומרת: "עשו לי פגיעות של צווארון לבן. השפלות, דברים פיזיים עדינים כמו מניעת אכילה ושינה, מניעת עורך דין, ועשו לי עוד דברים שלא כאן המקום לפרט אותם".

האסוציאציה לעינויים בפרשת דומא ב־2015 העיניים הם דבר שעובר, אז יצאתי רזה מהמעצר, אבל שפיכת הדם לא עוברת", היא אומרת בכאב.

התמימות שלה התנפצה שלב אחרי שלב, לאחר שגילתה גם כי חומרי החקירה, שחשבה שהם פרטיים, הופצו בתקשורת כחלק ממסע הדה־לגיטימציה נגדה, בתוספת שקרים כיד הדמיון. "פרסמו הרבה דברים מהחקירות שבכלל לא אמרתי, מקומות שלא הייתי בהם. הם ידעו בחקירות שזה יימרח בכל העיתונים, אבל אני לא ידעתי. כשבאתי לשם דיברתי מבחינתי עם אנשים פרטיים, לא ידעתי שהכול יצא החוצה. ורוב הדברים שפורסמו בכלל לא אמרתי, לא הייתי, לא עשיתי. חשבתי שהחקירה ממוקדת רק במישור הפלילי, לא הבנתי את כל הסיפור של הדה־לגיטימציה, שאתה אומר משהו ומעוותים ומשנים. הסבל של החקירות עובר, אבל שפיכת הדם בשיתוף התקשורת לא עוברת. הרבה יותר קשה כשמעלילים עליך בפומבי בבית המשפט דברים שלא עשית, מאשר שלא נותנים לך אוכל או משפילים אותך לא בפומבי".

"הדה־לגיטימציה שהחטיבה היהודית עושה בתקשורת משרת אותה אחר כך. תופעת הפרובוקטורים כדוגמת אבישי רביב שעושים דה־לגיטימציה לציבור שלם זה משהו שהולך וגדל. אחר כך אתה יכול לפנות יישובים בקלות, לנגוח רכב בקלות, אתה יכול לחפות על שוטרים ואנשי ביטחון שפגעו. הפתח נפתח. זה פותח פתח גם ליצירת דה־לגיטימציה פנימית בתוך המגזר. שזה יבוא גם מבפנים"

האסירות החלו לשמור שבת

אחרי כל אלו, דווקא תקופת המאסר בנווה תרצה הייתה בשבילה הרפיה חיונית. "אני לא רוצה להקטין את העוול, אבל כשהגעתי למאסר זה היה שחרור מסוים. בחוץ היה כל כך לחץ, ופתאום אתה מגיע למקום מנותק, אף אחד לא אומר לך למה וכמה. וגם הייתי כל כך פצועה וחבולה מהמערכות במדינה, ופתאום אתה מגיע לשב"ס, הם לא מושלמים אבל בבסיס הם רוצים להיטיב עם האסירות. זו המערכת הראשונה שנתקלתי בה שרוצה להיטיב, מערכות אחרות רצו להיטיב לעצמן. זו הייתה חוויה שקצת ריפאה אותי".

כבוגרת אולפנה טובה, העבירה מרגלית את הבקרים בכלא בלימוד, ובשעות הערב הייתה מנהלת שיחות טלפון. היא הוכנסה למחלקה טיפולית כדי שלא תסבול מתקיפות פוליטיות מצד אסירות, ודווקא שם ניכרה השפעתה

החיובית. היא מספרת על קבוצת אסירות ששהו במחיצתה והחלו בהדרגה לשמור שבת, למורת רוחם של גורמים מסוימים. היא לא ניסתה להחזיר אף אחת בתשובה, "הן פשוט ראו אותי וזה האיר להן, רצו לשמור שבת. אלה בנות שבלב היו רוצות לשמור, ופתאום שמתי להן מראה כזו שעוררה אותן".

אבל גם בבועה שבה נשמה מעט לרווחה, השב"כ לא הרפה. מתוך תשעת החודשים, היא הייתה אמורה לקבל ניכוי מחצית (בעקבות חוק דרעי). כשסורבה על ידי השופט הבינה שהשב"כ כנראה מושך גם בחוטי ההחלטות האלה, והודיעה שהיא מסרבת לעלות שוב לוועדת השחרורים שמחליטה בעניין. "אמרתי שאני לא רוצה את המערכת הזאת, אשב עוד שלושה חודשים וזהו. השופט אמר: היא לא ביקשה סליחה. על מה הם רוצים שאבקש סליחה? הבנתי שהמערכת היא אותה מערכת וכל הנראה נגועה בהשפעת השב"כ, ולכן אני לא הולכת להילחם בטחנות רוח. בעצם אמרתי: הפסקתי לשחק את המשחק שלכם, הבנתי מה קורה. כשהם הבינו שאני לא משחקת ומביעה חוסר אמון במערכת זה הרגיז אותם, והם ביקשו מהנשיא שייתן לי חנינה. אני חושבת שזו הייתה הפעם הראשונה שהנשיא נותן חנינה לאסיר שלא ביקש אותה, ואני חוששת שהשב"כ ביקש אותה כדי שלא יראו שאני לא משתפת פעולה עם המערכת. כך הם השיגו את ניכוי השליש שרצו".

מה לגבי עצם ההאשמה שידעת ולא דיווחת על כוונותיו של עמיר?

"אם הייתי יכולה למנוע את הפשע הייתי מונעת", היא חוזרת על מה שכבר נאמר בבית המשפט. אבל בפרספקטיבה של מדינת ישראל לאחר הטבח, הדברים הופכים מנותקים עוד יותר: "אחרי שבעה באוקטובר ההאשמה הזאת נהייתה עוד יותר מגוחכת. הרי כמה אנשים ידעו ושמעו וראו מה עומד לקרות, אז בואו נשים את כולם בכלא על אי מניעת פשע. ואצלם זה עוד הרבה יותר חמור, כי הם נאחזו בקונספציה שסותרת את המציאות, של אנשי חמאס שכל היום מנסים להרוג יהודים. אם יגאל עמיר היה הורג חמישה ראשי ממשלה והייתי נשארת באותה קונספציה ביחס אליו, הייתי צריכה להשיב להאשמה. אבל לא חשבתי בכלל שיעשה מעשה כזה, בטח לא צינויים שיבהירו את עמדתה: "איך אפשר לחשוד בגוף ביון, שכל אורחותיו יושר ואמת, שהוא מנהל קונספירציה? שב"כ וקונספירציות אלה שני דברים שאי אפשר לחבר ביניהם. למה שהם יעשו בכלל דבר כזה? זה לא לגיטימי אפילו לחשוד בשב"כ ככה".

ובכל מקרה, היא לא מאמינה שאנשים מסוגלים לקלוט מידע מהסוג הזה, "זה לא יושב על שום דבר שאנשים מכירים, הם לא יודעים איך עובד עולם הביון. וכמו שאמר פעם ביסמארק: אל תראו לי לא איך מכינים נקניקיות, ולא איך מנהלים מדינות".

מתישהו בעתיד תוכלי לספר?

"לא חושבת שזה יקרה".

את מרגישה שהיה לך גיבוי מספיק מהציבור שמנו הנעת?

"בואי נגיד שהגיבוי היה יותר ברמה של לעזור לזקנה לחצות את הכביש, שזה סבבה, אבל מעבר לזה - נשאיר את זה במעבר", היא רומזת. "לתת חיבוק שלא מתפרסם בראש חוצות זה קל, אבל אף אחד לא רוצה לשלם בגללי מחיר. זה היה כמו פירמידה: ברמה הפרטית קיבלתי הרבה תמיכה ואהבה, ברמה הציבורית מעט, אבל ברמת שהשם שלי יהיה עם השם שלך - בזה לא לוקחים סיכון".

השיעורים הפכו לשערים

יצאת מהכלא אל החיים בגיל 26, איך הפרשה הזאת משפיעה על חייך מאז?

"אין תחום שזה לא פגע בו, אנשים חששו ממני. וגם אני לא רציתי שאחרים ישלמו מחיר בגללי", היא מתייחסת לתחום התעסוקה, אבל מעדיפה לא להציף אותו יותר מדי, ואומרת: "מה שהחזיק אותי זה הנשמה, האמונה והתורה, ואלה דברים שהלכו והתעצמו. כמו שגילית את עולם הנסתר במדינה, יצא שגיליתי גם את עולם הנסתר בתורה".

זה פגע בך גם במציאת זוגיות?

"חד־משמעית, אם כי ה' יכול לחתן אותי ברגע. אבל בואי נאמר שאם הייתי קיצונית כמו שעשו ממני, היה לי הרבה יותר קל. חשבו שאני מחפשת קיצוני כזה, וזה לא מה שאני מחפשת. ודאי שמה שקרה היה גורם מצמצם בהצעות, כל מה שעברתי לא היה דומה לשום בחורה בגילי. היה מחסום והוא לא היה מצידי. היו כאלה שהסיפור שלי הפריע להם וזה מנפה הצעות לא רלוונטיות. כנראה שהוא עוד לא היה צריך להגיע, ואני מקווה שגם הניסיון הזה יהפוך לנס בקרוב". כאמור, היא נישאה בגיל מאוחר לחסיד חב"ד, אולם הנישואין התפרקו לאחר שלוש וחצי שנים.

כשיצאה מהכלא קיבלה הר־שפי הצעות שידוכים, חלקן לא הסתייעו כפי שקורה אצל כל מי שבתהליך חיפוש, אבל אצלה העיב דבר נוסף: "מה שעברתי צמצם במשהו את האור שלי בהופעה שלי מול בן אדם אחר, כי באיזשהו מקום אתה נרדף, מואשם, עדיין נמצא בתקשורת. המקום הזה מצמצם את היכולת שלך להקרין החוצה את כל מה שאתה. כשמגיעים לשידוך צריך להיות פרח פורח, וקשה יותר להביא את עצמך במלוא האור".

עם השנים וההעמקה בלימוד התורה, התגבשו אצלה הערות, פרשנויות ורעיונות על חמשת חומשי תורה. היא הייתה משוחחת שיחות עומק עם חברות בסעודות שבת, ולאט לאט החלה לכתוב את הדברים. בתקופת הקורונה התחילה לצאת לדרך עם כתיבת הספרים והכנתם לדפוס, עבודה שארכה כמה שנים. מתוך כתביה על החומשים, יצא לאור לאחרונה, כאמור, הכרך על חומש ויקרא, שחלומה הוא שיופץ לקהלים רחבים ככל האפשר.

הזכרת שהסיבה לכל הריאיון היא הספר, שזה הדבר הכי חשוב בעינייך. מדוע?

"אין כמו התורה, היא מחברת בינינו ובין הקדוש ברוך הוא ומובילה אותנו לייעוד שלנו. יש פה סוד על ספר ויקרא שמחדש את הקריאה בו והופך אותו מספר של חוקים וקורבנות לספר עם המשמעות הכי עמוקה. יש בו את התהליך, המפתח לחידוש הקשר עם הקדוש ברוך הוא, לפנימיות הקשר. להבין לאן אנחנו שואפים. וזה נותן משמעות ואור חדש להרבה עניינים פחות מובנים בדרך כלל. אני לא באה להפוך פה דברים, בטח יש הרבה דברים מקבילים לזה בעוד מקומות", היא מציינת בענווה, "אבל יש פה זווית ראייה חדשה, ומי שיתחבר אליה יכול לחדש בעבודת ה' שלו. להבין את עם ישראל מול הקדוש ברוך הוא, ומה ה' רוצה מאיתנו".

ומה ה' רצה ממך?

"אולי את הספר הזה", היא מחייכת. "אבל במבט כללי אני חושבת שאצלי חלק מהשיעורים הפכו לשערים. יש שיעורים שאדם צריך לעבור כדי לפתוח איזה שער. אני מקווה שגם במישור הפרטי השיעורים שלי ייהפכו לשערים שייפתחו לי, והניסיונות ייהפכו לניסים, אבל אין לי תעודת ביטוח. אני מתפללת. אבל בטוח שלכל זה יש ייעוד. עברתי ואני עוברת הרבה בדרך, ולא תמיד אפשר לראות מה הייעוד. אני לא יודעת למה אני צריכה לעבור כל כך הרבה כאב, אבל כאב הוא המנוע החזק בעולם ולצידו יש את מנוע השמחה הטבעי שלי, שבא מהנשמה וגובר עשרות מונים על הכאב".

חלק מהייעוד לתחושתה הוא החלונות שנפתחים לה בתורה: "כתוב 'ולמקלליי נפשי תידום ונפשי כעפר לכול תהיה', ואחר כך 'פתח ליבי בתורתך ואחרי מצוותיך תרדוף נפשי'. צריך כנראה מתנגדים ושהנפש שלך תהיה כעפר לכול, כדי להגיע ל'פתח ליבי בתורתך'. כל הדבר הזה העמיק לי מאוד את הקשר לתורה. צריך לעבור דרך בעולם הזה כדי להביא את המתנה שלך לעולם. בסוף הכול זה חלק מתהליך של חשיפה ובירור לטובה וצמיחה".

כל זה כמובן אינו סותר את הכאב והתקווה הבלתי פוסקת והטבעית שלה לבית ומשפחה: "ברור שאני שואלת למה אין לי פה עשרה או שנים עשר ילדים. אני עדיין מקווה שיהיו, גם אם לא כל השנים עשר. הכאב קיים, אבל מה שהגעתי אליו קצת מלטף". ●

"הסיפורים שיגאל עמיר סיפר רק הוכיחו שהוא לא אמיתי. אחד משני הסיפורים של מה הוא מתכנן, הוא סיפר לי בשיחת טלפון. אדם שהולך לעשות מעשה כזה, מספר על זה בטלפון? בטח, תעשה את זה, אף אחד לא שומע אותך. או למשל הוא סיפר על מקום שידענו מראש שראש הממשלה לא יגיע אליו, או שהגיע למקום שאין שם כבר אף אחד, אז זה ממש הופך אותך לאדם שאומר ועושה. היה לי חוסר הערכה כלפיו בעניין הזה, חשבתי שהוא כמו כלב שרק נובח. הסיפורים גרמו לי יותר לא להאמין לו, מתברר שטעיתי"

"הופך את ספר ויקרא מחוקים וקורבנות למפתח לקשר פנימי עם ה'". כריכת ספרה החדש של הר־שפי

טוב, אנחנו לא באמת יודעים מה קרה ברצח רבין.

"אני יודעת, אבל לא יכולה לדבר", היא זורקת פצצה.

את מתכוונת לתאוריות קונספירציה?

היא מתעקשת לא להיכנס למה היא יודעת ואיך, ומסתפקת בכמה משפטים לפי הסיפורים שלו".

הר־שפי ממחישה את חוסר האמינות בסיפוריו של עמיר על תכנון התנקשות בראש הממשלה: "הסיפורים שסיפר רק הוכיחו שהוא לא אמיתי ואין מאחורי זה כלום. אחד משני הסיפורים של מה הוא מתכנן, הוא סיפר לי בשיחת טלפון. אדם שהולך לעשות מעשה כזה, מספר על זה בטלפון? כן, בטח, תעשה את זה, אף אחד לא שומע אותך. או למשל הוא סיפר על מקום שידענו מראש שראש הממשלה לא יגיע אליו, או שהגיע למקום שאין שם כבר אף אחד, אז זה ממש הופך אותך לאדם שאומר ועושה. היה לי חוסר הערכה כלפיו בעניין הזה, חשבתי שהוא כמו כלב שרק נובח. הסיפורים גרמו לי יותר לא להאמין לו, מתברר שטעיתי".

עקידת יצחק

הרב יצחק ביטון שכל את שלושת ילדיו מנפילת טיל איראני בבית שמש, אבל למרות החלל העצום שנפער בחייו הוא גדוש בדיבורי אמונה וצידוק הדין ◆ הרב ביטון, תלמיד חכם ודיין, מתאר בהתפעלות ובגעגועים את הילדים שפעלו גדולות בחייהם הקצרים, אבל מסרב לשקוע ובוחר להתמקד בעשייה חיובית: הקמת מרכז הנצחה תורני לזכרם שיפעל להגברת אהבת ישראל

בנימין שינברג // צילום: לירון מולדובן

"מכאן אני רואה בכל בוקר את חלקת הקבר של ילדיי בהר הזיתים". הרב יצחק ותמר ביטון והבת רחל בביתם בירושלים

"ריך להבין שה' הוא זה שמנהיג את הבירה ואנחנו בידיים שלו. אנחנו לא נכנסים לחשבונות שמיים, לא מהרהרים אחרי מידותיו של הקדוש ברוך הוא, אנחנו מבינים שזה רצון ה'", אומר באמונה עמוקה הרב יצחק ביטון, ששכל באסון בלתי נתפס שלושה מילדיו מנפילת טיל אירני בבית שמש בתחילת המלחמה. "באותה מידה הם יכלו להיפטר מן העולם במיתות אחרות. 'דודי ירד לגנו לערוגות הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים'. הוא לקח את הנשמות הגבוהות האלה ובחר בהן. כנראה שהם היו צריכים להיפטר מן העולם בזמן הזה ובאופן הזה".

מבצע שאגת הארי היה הצלחה גדולה ברמה הלאומית. חיל האוויר הישראלי תקף באיראן אלפי פעמים והשמיד אלפי מטרות אויב, כמעט ללא התנגדות. אבל לצד ההצלחות הגדולות, היו גם מחירים בעורף הישראלי. עשרים ושלושה בני אדם נהרגו מפגיעות של טילים איראניים ועוד מאות נפצעו. מי ששילם את אחד המחירים הכבדים ביותר הוא כאמור הרב יצחק ביטון. השיחה איתו מרגשת ונוגעת, נעה על הציר שבין כאב עמוק לעוצמה של אמונה.

"אני יודע שהילדים הגיעו למדרגה גבוהה מאוד", אומר הרב יצחק בכאב. "הרמב"ם כותב שאדם שמת בשל היותו יהודי נחשב שמת על קידוש השם, הוא כגדול שבגדולים ושום בריה לא יכולה לעמוד במחיצתו, ואנחנו מאמינים שהקדוש ברוך הוא יגאל את עם ישראל בזכות כל אלה שמתו על קידוש השם".

הילדים הקימו חוגי תהילים

ארבעה ילדים היו לבני הזוג ביטון: יעקב בן 17, אביגיל בת 15, שרה בת 13 ורחל בת 4 וחצי. יעקב, אביגיל ושרה נהרגו מפגיעת הטיל, ורק רחל נותרה. כשאני מבקש מהרב ביטון לספר על הילדים, הוא משתתק למשך שניות ארוכות. לבסוף, במאמץ ניכר, הוא מתחיל לספר.

"הילדים היו מאוד מיוחדים. הם באו לעולם בצורה מיוחדת, אחרי הרבה תפילות ואחרי ציפייה מרובה. מיד ראינו שהם זרע בירך ה'". כדי להמחיש הוא מספר סיפור קטן על יעקב. "בגיל שנה וחצי המטפלת נתנה לו סידור. בלי לשים לב היא נתנה לו את הסידור הפוך, והוא הפך אותו בחזרה. בהתחלה הם חשבו שאולי זה משהו מקרי, אבל בכל פעם הוא היה הופך אותו בצורה הנכונה. זה היה משהו מדהים. בגיל ארבע הוא כבר ידע לקרוא. הייתי לומד איתו משניות והוא היה זוכר אותן בעל פה. אבל לא רק זה, אצלנו העיקר זה לא הידיעה בעל פה אלא ההבנה של הדברים. הייתי שואל אותו שאלות והוא ידע לענות". בנוסף לכך, יעקב היה לומד תנ"ך והיה גם בעל קורא מוכשר. "הוא היה קורא ברמה גבוהה, הן בנוסח ירושלמי והן בנוסח מרוקאי. היה לו קול מאוד נעים".

הרב יצחק ממשיך לספר על הילדים, וניכר בקולו עד כמה הוא מתגעגע. לא פעם הוא עוצר, שותק, מוחה דמעה. "כשיעקב היה בערך בן ארבע וחצי הגענו לכותל. שאלתי אותו: 'על מה ביקשת? מה התפללת?'. הוא ענה לי: 'התפללתי שיבוא משיח, שייבנה בית המקדש ושעם ישראל כבר ייגאלו'. חשבתי שאולי הוא שמע את זה ממישהו מבוגר ועכשיו הוא מחקה אותו, אז שאלתי שוב: 'אבל מה עוד ביקשת?'. הנחתי שעכשיו הוא יענה תשובה של ילדים, שהוא ביקש איזה ממתק או צעצוע חדש, אבל לא.

הוא אמר לי: 'זה מה שביקשתי'. גם בבר המצווה שלו הוא בחר בדרשה שמדברת על בניין בית המקדש, עם מקורות מרש"י, תוספות, רמב"ם ועוד. הוא דיבר יותר מ־20 דקות לפני תלמידי חכמים מופלגים, בלי דפים בכלל".

ההורים ראו את יעקב מתפתח בלימוד, ולצד הנחת הגדולה גם חששו שבגיל צעיר הדבר עלול לפגוע באיזון הנפשי. "רציתי שהוא יתעסק גם בדברים נוספים, אז התחלנו לשלב אותו בעשייה וחסד". יחד עם אחיותיו ארגן יעקב חוגי תהילים, לימוד משניות וקריאת התורה לילדים. אל החוגים הגיעו גם ילדים ממשפחות במצוקה כלכלית, וילדי משפחת ביטון התחבבו על כולם. "הם היו המדריכים של התהילים וכולם אהבו אותם".

החוגים לילדים הבליטו גם את התכונות המיוחדות של אביגיל. "אביגיל הייתה חכמה מאוד, מוכשרת מאוד. היא הייתה מעמיקה גם במקצועות הקודש, גם במתמטיקה ובאנגלית. ילדה בת 15 וארבעה חודשים..." הוא משתנק. "היא הייתה מאוד כריזמטית וסוחפת. בחוגי התהילים היא הייתה מדריכה קבוצות של 50 או 60 בנות, חלקן ילדות קטנות, והצליחה להשליט בהן סדר ומשמעת מופתית בצורה שכולם היו משתאים. בזכותה הן ידעו את כל התהילים של שבת בעל פה, ומדובר באנשים שחלקם רחוקים לגמרי מתורה ומצוות. היא גם דאגה שהן יקבלו פרסים יקרים". הוא מתאר נערה שידעה להתחבר לאנשים שעומדים מולה. "אביגיל ידעה לרדת לסוף דעתו של אדם באמת".

גם שרה הייתה חלק מהעשייה החברתית הזאת, ואצלה בלטה תכונה אחרת. "המיוחדות שלה הייתה כוח התמדה גדול. בשעה שאחרים היו מתעייפים, היא הייתה ממשיכה לפעול". גם כאן רצו ההורים לוודא שהדבר מגיע ממקום בריא בנפש. "הסברנו לה שיש מצבים שבהם אדם יכול לומר שהוא לא יכול לעשות פעולה כזו או אחרת כדי שזה לא יפגע בבניין העצמי שלו. רצינו לוודא שחלילה לא ינצלו את טוב הלב שלה. היא ענתה לנו תשובה מפתיעה. היא אמרה לאשתי: 'אמא, את צריכה להבין שאני לא עושה את הדברים מתוך כפייה או חוסר שביעות רצון. בשבילי זו שמחה לעשות טוב לאנשים. ברגע שאני ארגיש שזה כבד עליי אני אפסיק, אבל כרגע יש לי הרגשה של סיפוק וזה נוסך בי כוחות גדולים".

ביום ראשון י"ב באדר, יממה לאחר תחילת מבצע שאגת הארי, פגע טיל אירני ישירות במקלט בבית שמש. תשעה בני אדם נהרגו, בהם שלושת ילדי משפחת ביטון. בשבת שלפני הפגיעה היו בני המשפחה בירושלים, כמו בשבתות רבות אחרות. ביום שישי הלך הרב יצחק עם בנו יעקב לקניות לכבוד השבת. "אני זוכר שהשתדלתי לקנות באותה שבת הרבה דברים, בפרט מה שיעקב ביקש. כל מה שהוא ביקש, אפילו דברים יקרים, קניתי לו. כאילו הייתה לי מין הרגשה כזו שצריך לשמח אותו ולתת לו הרגשה טובה", הוא נעצר שוב, דומע.

בליל שבת הם עוד הספיקו להתפלל בכותל. בבוקר כבר פינו משם את המתפללים, והם המשיכו את השבת בפורום משפחתי. הוא משתף באנקדוטה שמעידה על האופי המיוחד של ילדיו. "במהלך השבת היה איזה דין ודברים בין יעקב לאביגיל. במוצאי השבת, כאשר התארגנו לצאת, ביקשתי מיעקב שיעזור לי והוא אמר לי 'אבא, אני לא יכול לעזור כרגע, אני חייב קודם כול לפייס את אביגיל'. רק אחרי שהוא פייס אותה הוא בא לעזור. זה מאוד מאפיין אותו

צילום: באדיבות המשפחה

"באו לעולם בצורה מיוחדת, אחרי הרבה תפילות וציפייה מרובה". יעקב, שרה ואביגיל ביטון הי"ד

- קודם כול מידות טובות, קודם כול תורה".

"קיווינו שיתרחש נס"

בדרך חזרה לבית שמש היו סביבם לא מעט אזעקות, ואת הלילה הם בילו במקלט. למחרת הלך יעקב לישיבה, והרב יצחק הצטרף אליו בהמשך הבוקר. בצהריים הם חזרו הביתה ואז נשמעה התראה מקדימה. "אני לא יודע למה, אבל אמרתי ליעקב 'אולי כדאי שהפעם תישאר בבית, נמצא לנו פה איזה מקום מסתור'. תבין, מעולם לא הצעתי הצעה כזאת. אבל הבנות הפצירו בו וגם הוא קצת חשש, אז אמרתי להם 'אם אתם חוששים אתם יכולים ללכת'". שלושת הילדים הגדולים הלכו למקלט, ואילו הרב יצחק ותמר נשארו בבית עם רחל הקטנה. "הם חשבו לקחת גם אותה איתם אבל לא הסכמנו, אמרנו שהיא נשארת איתנו".

לאחר כמה דקות התחילה אזעקה, ועוד במהלך האזעקה אירעה הנפילה. "כשהטיל נפל היה קול רעש גדול, 'ותהום כל העיר'. מההדף אנחנו נזרקנו, נחבטנו, והבית פשוט נחרב".

עד כמה הפגיעה הייתה קרובה לבית שלכם?

"25-30 מטרים, לא משהו רחוק מדי. גגות עפו, מזגנים התעופפו, חלונות התנפצו. הכול התרסק, זה נס שאנחנו בכלל חיים". אבל למרות הפגיעות שלהם, הדבר היחיד שעניין אותם היה היכן נמצאים הילדים. "הסתכלתי מבעד לחלון וראיתי עשן שחור מיתמר מסוף השכונה, בסמטת אלון, שם נמצא בית כנסת תפארת ישראל". בית הכנסת בנוי מעל המקלט, והרב יצחק ידע שלשם הילדים הלכו.

"חששתי מאוד מהבאות. אחרי הפצרות מרובות של אשתי ואחרים, אזרתי אומץ והלכתי למקום שבו נפל הטיל. לעיניי נראה מחזה מחריד. בית הכנסת נחרב לחלוטין וגם המקלט נבקע. בכל זאת לא התייאשנו, 'אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים'. קיווינו שבכל זאת, אף על פי כן, אולי יתרחש נס, אבל לקחתי בחשבון את כל האפשרויות".

בזירת הנפילה היו כוחות רבים של הצלה וכיבוי. "ראינו את התהליכים הראשונים של הפינוי של כל מי שנפגעו ונפטרו. מחזות לא פשוטים. אז חזרנו לביתנו וחיכינו". בשעות הלילה הגיע אליהם צוות שלקח דגימות די־אן־איי והם המשיכו להמתין לבשורות.

מה עושים בזמן הזה? איך אפשר להכיל את חוסר הוודאות?

"הקושי הוא מאוד מאוד גדול, לא חושבים על כלום. אני מבין למפרע שהסיבה שלא מיהרו לומר לנו שהילדים נפטרו על קידוש השם היא כי הבינו שנפש האדם לא יכולה להכיל ידיעה כזאת. הם לא ידעו איך לבשר לנו". השעות עברו, ובני הזוג רק רצו כבר לדעת היכן הדברים עומדים. "אחרי הכול, אין שמחה כהתרת הספקות. בסוף, כשכבר הרגשתי שזה נמשך הרבה מאוד זמן, אמרתי להם שיקנו לי נעלי בד (ללוויה - ב"ש). כשראו שאני מבין לאן הרוח נושבת, הבינו שאנחנו כבר מוכנים לבשורה, ובתוך פחות משעה הגיע לפה צוות כדי להודיע לנו על פטירת הילדים". ההודעה הזאת הגיעה רק ביום שני בצהריים, כ־24 שעות לאחר הפגיעה. הילדים נקברו בהר הזיתים באותו לילה, שהיה ליל חג פורים.

ממה שאתה יודע, הילדים הספיקו להגיע למקלט?

"בוודאות כן. הם יצאו מהבית כבר בהתראה המוקדמת, בערך 10 דקות לפני האזעקה. גם אשתו של אורי כץ (אחד ההרוגים הנוספים באסון, ב"ש) אמרה שהבנות היו איתה במקלט. הבן שלי התעכב קצת והיה מהאחרונים שנכנסו, אבל גם הוא נכנס לתוך המקלט. גם אנשי איחוד הצלה אמרו לנו שהם הוציאו אותו משם".

ככל שהשיחה מתמשכת אני הולך ומתרשם מהאדם האצילי שיושב מולי. עוצמת האמונה שלו אינה מכהה בכהוא זה את הצער, השיחה רצופה בשתיקות של כאב, אבל הקושי העצום אינו מעורר בו שום טרוניה כלפי שמיא.

יש לפעמים מחשבות בנוסח "מה היה קורה אילו"? אילו יעקב היה נשאר איתך בבית, או חלילה להפך, אם הילדים היו לוקחים איתם גם את רחל הקטנה?

הוא מזכיר את דברי הגמרא "רגליו של האדם ערבות לו, למקום שהן מתבקשות ללכת לשם הן הולכות". "הכול בהשגחה פרטית. אנחנו מבינים שזה הדבר הכי טוב בשבילם. הקדוש ברוך הוא לא סתם בחר בהם, זו אינה בחירה שלי או של מישהו אחר, אלא מלך מלכי המלכים בכבודו ובעצמו בחר בהם, בשלושת השושנים האלה".

הרב ביטון מרגיש שגם בגילם הצעיר, הילדים הספיקו לפעול הרבה בעולם. "בתלמוד הירושלמי מובא משל למלך ששכר פועלים לעשות עבודה במלאכה מסוימת. אחד הפועלים היה עובד בצורה מאוד טובה ויעילה. לאחר שעתיים המלך לקח אותו עימו והיה מטייל איתו. לעת ערב, כשהגיע הזמן שצריך לשלם שכר לכל הפועלים, הוא שילם

"הסיבה שלא מיהרו לומר לנו שהילדים נפטרו על קידוש השם היא כי הבינו שנפש האדם לא יכולה להכיל ידיעה כזאת. בסוף, כשכבר הרגשתי שזה נמשך הרבה מאוד זמן, אמרתי להם שיקנו לי נעלי בד (ללוויה). כשראו שאני מבין לאן הרוח נושבת, הבינו שאנחנו כבר מוכנים לבשורה, ובתוך פחות משעה הגיע לפה צוות כדי להודיע לנו על פטירת הילדים"

לכולם את אותו השכר. הפועלים האחרים התרעמו ואמרו: 'אנחנו עבדנו כל היום כולו וזה עבד בסך הכול שעתיים, והוא מקבל שכר מושלם כפי שאנחנו קיבלנו?'. אמר להם: 'יגע זה בשעתיים מה שאתם לא יגעתם כל היום כולו'. גם הם פעלו בזמן קצר מה שאנשים מבוגרים לא פועלים בזמן ארוך, בתורה ובגמילות חסדים ובמצוות".

לאחר האסון פונתה המשפחה למלון גרנד קורט בירושלים, שם גם ישבו שבעה על הילדים. מאז הם נשארו בבירה, וכעת הם מתגוררים בדירה בעיר העתיקה, "מקום שצופה להר הבית ולרצפת העזרה, ובנוסף לכך אני רואה משם בכל בוקר את חלקת הקבר של ילדיי בהר הזיתים".

לאורך השנים הם תמיד הרגישו חיבור עמוק לירושלים. "הישיבה שבה לימדתי הייתה בבית שמש, אבל רוב הזמן הייתי בירושלים. בדרך כלל בסופי שבוע היינו בירושלים עיר הקודש, ואנחנו מאוד קשורים לכותל".

"הפילוג מביא למידת הדין"

עיסוקו העיקרי של הרב יצחק, גם היום, הוא ללמד תורה. "אני מלמד שיעורי גמרא בעיון לאברכים בני עלייה ולבחורי ישיבות מובחרים". בנוסף לכך הוא מכהן כדיין בבית דין מקומי. "בשני העשורים האחרונים ישבתי בבית הדין עם הרב ניסים יעקב עטיה זצ"ל, שהיה אחד מתלמידי החכמים החשובים שבדור, ועם הרב יצחק חי שהרבני יבדל"א, אב בית דין של רמת בית שמש א'". בית הדין עוסק בנושאי ממונות, צוואות וירושות, שלום בית וסכסוכי שכנים. "בסייעתא דשמיא יש הצלחה מאוד גדולה. באים אנשים מכל גוני הקשת - אשכנזים, ספרדים, חסידים, לא שומרי תורה ומצוות, מהארץ וגם מהעולם".

אשתו, תמר, עוסקת בחינוך. "היא הייתה מורה במשך שנים רבות. הייתה תקופה מסוימת שהיא הפסיקה ללמד, עכשיו הציעו לה בכמה מקומות לחזור ולשמש כמורה". בנוסף לכך, מאז האסון, היא מעבירה הרצאות במקומות רבים. "יש לה כריזמה גדולה, היא מצליחה להשפיע על הסובבים אותה ולהחדיר בהם יראת שמיים ותובנות נכונות".

בשבועות שעברו מאז האירוע הקשה, החלה המשפחה לחשוב על דרכי הנצחה לשלושת הילדים. "באה אליי קבוצה של קבלנים שרוצים לבנות בית כנסת לעילוי נשמתם של הילדים ברכסים. הם שאלו אותי איך אני רוצה לקרוא לבית הכנסת, אז ביקשתי לקרוא לו 'אֲשֵי ישראל', כלומר קורבנות ישראל, כי הם באמת היו קורבנות של כלל עם ישראל". רק לאחר מעשה הוא שם לב שהמילה 'אשי' היא גם ראשי התיבות של שמות הילדים: אביגיל, שרה ויעקב.

בעקבות זאת עלתה בראשו המחשבה להקים מרכז רוחני באותו שם, "שיהיה מגדלור של תורה וחסד ואהבת ישראל ואחדות ישראל, להנצחתם ולזכרם של כל אלה שמתו על קידוש השם. חשוב מאוד שיהיה מקום מיוחד לדבר הזה, שאליו יגיעו אנשים מכל הארץ והעולם. צריך לחדד את החשיבה החיובית ואת ההתנהלות הנכונה בין אדם לחברו ובין איש לאשתו. זה דבר שיכול לקרב מאוד את הגאולה".

הוא רואה בזה המשכיות של הילדים, "שחונכו על ברכי אהבת ישראל ואחדות ישראל ועזרה לעם ישראל". המרכז עתיד לקום בירושלים. "יש לנו מקום מתוכנן, אנחנו מחפשים ומתפללים למצוא את האנשים המתאימים שיעזרו לנו להוציא את הדבר מהכוח אל הפועל".

למה בחרתם למקד את ההנצחה דווקא בנושא האחדות?

"אני חושב שהעניין של בין אדם לחברו ובין איש לאשתו הוא הדבר העיקרי, זה הדבר שמעלה חרון אף לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל שאר הדברים. ראינו שהקדוש ברוך הוא יכול לפעול ישועות אפילו למען עובדי עבודה זרה אם יש ביניהם אחדות, כמו שהיה בתקופת אחאב. לעומת זאת בימי דוד ושאול, שהיו אנשים צדיקים ומוצלחים ולא היו עובדי עבודה זרה, היו יוצאים למלחמות ולא מצליחים, כי היו ביניהם מחלוקות. 'חבור עצבים אפרים הנח לו. חלק ליבם - עתה יאשמו'. ברגע שיש מחלוקת אז מידת הדין באה ופוגעת".

הוא רואה באחדות מפתח לתיקון רוחני. "כשיש אחדות יכולה להיות הידברות, וכשיש הידברות ודו־שיח יכולים לחזור בתשובה. ברגע שאדם חושב שהוא צדיק וירא שמיים, וכל אחד בסקטור שלו ובטריטוריה שלו מגן בחירוף נפש על דעותיו המדומות, אז אין הידברות, אין דו־שיח, ואין אפשרות אף פעם להגיע לעמק השווה. כל אחד רוצה לקנטר את חברו ולסתור את דעת חברו, זה ממש מנגנון השמדה עצמית".

ההשפעה השלילית היא קודם כול ברמה המעשית. "כשאומות העולם רואים שאנחנו כל היום עסוקים במריבות פנימיות אז הם חושבים שהם יכולים לנצח אותנו". על גבי זה נוסף הרובד הרוחני. "כשהקדוש ברוך הוא רואה שיש כל הזמן שנאת חינם ומחלוקות, מלבים את האש, מעוררים מחלוקות ומדנים בין איש לרעהו, זה מעלה חרון אף גדול לפניו, זה גורם לסילוק שכינה. אז ממילא מפסידים את הסייעתא דשמיא, ה' יעזור".

אתה מרגיש שגם המלחמה הנוכחית, שאנו נמצאים בה בשנתיים וחצי האחרונות, נובעת מהמצב הזה שעם ישראל היה בו?

"בוודאי. זו הבעיה העיקרית שלנו. כלל עם ישראל רוצים בטוב, רוצים להיות מחוברים ומאוחדים, אבל יש כל מיני גורמים שמשיגים הון פוליטי והון ממוני מיצירת קרע ופילוג בעם, וחייבים לעצור את זה".

הוא מדבר בלהט על תופעות של שיימינג וביזוי חברתי. "בכל יום מעלים אדם אחר לגרדום. זה משפיע על הציבור כולו, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. זה משפיע על הנוער, על בתי ישראל, אני רואה את זה בחוש כשהם מגיעים לבית הדין. עולות כל מיני בעיות ומורכבויות, כל מיני דיבורים מיותרים ולוחמנות מיותרת. הגענו למצב שבו כל המרבה לבזות את חברו הרי זה משובח, וכנראה הוא אדם חכם יותר כביכול שיודע לפגוע בשני בצורה מאוד מיוחדת".

הוא מזכיר שבית המקדש נחרב בגלל שנאת חינם ואומר שעד היום לא תיקנו את העוון הזה. "אומנם כל עבירה שאדם עובר מרחיקה אותו מהבורא יתברך שמו, אבל יש עבירות שהן כמו גידול מקומי ויש עבירות שהן כמו גידול בדברים שהנשמה תלויה בהם, כמו בלב למשל. 'לא תשנא את אחיך בלבבך' זה דבר חמור ביותר, זה גידול שמתפשט בכל הגוף. כמו שאומר בעל התניא, 'ואהבת לרעך כמוך' זה הכלי ל'ואהבת את ה' אלוקיך'. זה משפיע על כולנו, זו הבעיה העיקרית של עם ישראל. ברגע שנתקן את זה, זה משפיע על התיקון של כל המצוות כולן".

זה מעניין, אתה מדבר על אחדות ישראל ועל אהבת תורה כעל דבר אחד.

"נכון, כי אורייתא, קודשא בריך הוא וישראל חד הוא. אהבת ישראל איננה סתם סיסמאות וסטיקרים. אהבת ישראל מבוססת על תורת ישראל, על 'דובר אמת בלבבו', היא לא משהו חיצוני. יש כאלו שמראים כל מיני גילויים וסימפטומים של אהבת ישראל, אבל עוברים בד בבד על 'לא תשנא את אחיך בלבבך' ו'ואהבת לרעך כמוך' כלפי אנשים כאלו או אחרים. כתוב באבות דרבי נתן, 'אל יאמר אדם: ישראל זה אני אוהב וישראל זה אני לא אוהב, תלמידי חכמים אני אוהב ועמי הארצות אני לא אוהב, אלא אהוב את כולם".

יחד עם אהבת ישראל, מדבר הרב ביטון גם על החשיבות של תיקון המידות. "רבי חיים ויטאל שואל: למה התורה לא הרחיבה בעניין תיקון המידות? מפני שזה דבר כל כך פשוט שדרך ארץ קדמה לתורה. לא שייך שאדם ילמד תורה, יקיים תורה והוא לא עובד על תיקון המידות. זה כמו שאדם רוצה לרוץ מרתון או להיות טייס והוא עיוור ואין לו רגליים וידיים. זה הבסיס".

מחכים לתחיית המתים

לפני סיום, אני מנסה להבין איך מוצאים כוחות להמשיך הלאה אחרי אסון נורא שכזה. גם כאן, כמו במקרים רבים בשיחה שלנו, הרב ביטון חוזר למקורות. "אנחנו אומרים בכל בוקר בתפילה: 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', ולכן 'זכרות עימו הברית'. גם אנחנו משתדלים להיות מתלמידיו של אברהם אבינו, ללכת בדרכו ולהבין שברגע שהאדם עומד בעשרה ניסיונות ומתגבר על כל הקשיים, אז הוא מגיע למדרגה של 'זכרות עימו הברית'".

"בכל יום מעלים אדם אחר לגרדום. זה משפיע על הציבור כולו, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. זה משפיע על הנוער, על בתי ישראל, אני רואה את זה בחוש כשהם מגיעים לבית הדין. עולות כל מיני בעיות ומורכבויות, כל מיני דיבורים מיותרים ולוחמנות מיותרת. הגענו למצב שבו כל המרבה לבזות את חברו הרי זה משובח"

הוא מתאר איך אברהם אבינו לא רק עמד בניסיון, אלא גם קם והמשיך קדימה. "אחרי ניסיון העקידה אברהם הגיע לביתו וגילה ששרה נפטרה, ואז כתוב 'ויקם אברהם מעל פני מתו'. למרות הכול הוא לא מתייאש, הוא קם מתוך כל הקשיים האלה ומתרומם". זה המסר שלו לכל המשפחות השכולות ולכלל עם ישראל: "כל אחד כפי ניסיונותיו ועניניו וקשייו - צריך לקום, להתרומם, לא להתבוסס בצער, לא ליפול לזרועות הייאוש. להתעסק בעשייה חיובית".

איך רחל הקטנה מתמודדת עם כל זה? היא מבינה מה קורה?

"כן, בוודאי. היא מדברת על העניין, היא מבינה ויודעת, היא חולמת עליהם. באחת הפעמים היא שאלה אותנו מתי תהיה תחיית המתים. היא צודקת, החיזוק מתחיית המתים הוא אמיתי. לא סתם הרמב"ם חידד את הנקודה הזאת שהיא אחד מעיקרי האמונה. להבין שהקדוש ברוך הוא בסופו של דבר יחיה את המתים זה אחד מהיסודות החשובים של היהדות, וכשאדם מאמין בתחיית המתים זה נותן לו עידוד ונחמה. זו האמת, תהיה תחיית המתים וזה קרוב ממש".●

צילום: יונתן זיגדל פלאש 90

כל הילדים היו במקלט בזמן הנפילה. מקום נפילת הטיל בבית שמש

צילום: גילי ג'הוזי

הרב מיכאל קאפח

68

נשוי לבת־שבע, אב לחמישה וסב לנכדים

תושב מירון

ראש אולפנת בני עקיבא מירון

התחלה// לפני 68 שנה, נולד וגדל בשכונת קטמון בירושלים. הבכור מארבעה ילדים.

אבא ואמא// משה וברכה קאפח ז"ל. "הם עלו לארץ מתימן כנערים ונישאו כאן. הם חיו את חייהם בפשטות מדהימה. אבא עבד בייצור בתעשייה הצבאית ואמא הייתה עקרת בית. כל השכונה הכירה את אבא שלי בכיבוד ההורים המדהים שלו. כשסבא לא יכול היה ללכת, אבא נשא אותו לבית הכנסת על גבו, מפני שבאותה תקופה לקח זמן להשיג כיסא גלגלים. כשהצעתי לסייע הוא ענה בפשטות: זה אבא שלי ואני חייב בכבודו. גם אמא הייתה כל כולה צניעות וענווה".

הקטמונים// "גדלתי בדירת חדר וחצי בצניעות גדולה אבל בשמחה רבה. היינו משפחה מגובשת עם אהבה ומסירות עצומה של ההורים. האוכלוסייה בשכונה הייתה כאילו פשוטה, עולים חדשים מתימן, ממרוקו, מעיראק וקצת מכורדיסטאן, אבל הייתה אווירה מופלאה של יחד. כולם מכבדים זה את זה. אני ממש מתגעגע לאווירה המיוחדת הזאת".

גבול לפניך// "הגבול עם ירדן היה 500 מטרים מהבית שלנו. ראינו את החיילים הירדנים מעבר לגדר. כילדים היינו משקיפים על הכותל מהר ציון. גדלנו עם הכיסופים לכותל ולירושלים. כשפרצה מלחמת ששת הימים הייתי בסוף כיתה ד'. ירדנו במהירות למקלט והיו הדי פיצוצים חזקים מכל עבר. כשיצאנו גילינו שכל הבית מנוקב בכדורים".

לכותל// "בסיום המלחמה צעדתי עם סבא לראות את הכותל ולגעת בו. עמדתי שם מול הכותל וראיתי את סבא בוכה, עושה קריעה ומברך 'דיין האמת' ואז אומר משהו. הוא הסביר לי שיש נוסח של הרמב"ם שנהוג לומר כשרואים את מקום המקדש חרב. סבא שלי ידע בעל פה, כי מאז שהיה ילד הוא שינן את האמירה הזאת בתקווה שיבוא יום ויזכה לעמוד סמוך לכותל".

המורי// עד כיתה ח' למד בבית הספר החרדי 'יסודי התורה', "ספגתי שם הרבה יראת שמיים". במקביל, במשך עשר שנים למד יום יום אצל המורי. "מדי יום אחר הצהריים למדנו אצל המורי פרשת שבוע וקריאה בתורה. כל יום לשנן ולשנן. זה מטביע חותם עמוק לכל החיים. זכיתי וזו הגרסא דינקותא שלי".

תיכון// "כשלמדתי בישיבה התיכונית חורב הביאו פעם את הרב שלמה גורן לשוחח איתנו וזה הותיר עליי רושם. בשנים בישיבה העמקתי וגיבשתי את הזהות הדתית־לאומית שלי. שם בניתי את כל הבסיס התורני שלי, האמונה ויראת השמיים".

ימית// למד במחזור המייסד של ישיבת ההסדר בימית. "שמעתי שקמה ישיבה חדשה ואהבתי את הרעיון. הגיע גרעין רציני של חבר'ה. התחלנו את השנה בכפר דרום ולקראת סוף השנה עברנו לימית. ימית הייתה עיר קטנה ויפהפייה, מלאה בעצי דקל, לא רחוק מהחוף. הישיבה הייתה באשקוביות שחוברו בשטח. אחרי שבע שנים נפלאות בישיבה בימית, בעקבות הסכם השלום עם מצרים בשנת תשמ"ב, הודיעו על פינוי מהעיר".

העקירה// "הפינוי מימית היה אירוע טראומטי בשבילי. לא האמנו שזה יקרה, וכשראינו את ה־D9 מחריבים את הבתים הראשונים זה היה מחזה קשה לצפייה. נשארנו שם עד הרגע האחרון. ישבנו על הרצפה, אומרים קינות וממררים בבכי. והרב נריה, שכמה שנים קודם בירך בשמחה ברכת 'מציב גבול אלמנה' על ימית עיר ואם שקמה בישראל, עמד, עשה קריעה ובירך בבכי 'דיין האמת'. חיילים הגיעו והקיפו אותנו. ראיתי חיילים מנגבים את הדמעות. הם ביקשו מאיתנו לקום והובילו אותנו יד ביד לאוטובוס. החיילים היו איתנו. הייתי מרוסק, הגעתי הביתה ובמשך כמה שעות ישבתי על הרצפה בלי יכולת לזוז מעומק הצער".

לגוש קטיף// הישיבה פונתה לנווה דקלים שבגוש קטיף. "בישיבה קיבלתי את תחושת השליחות ואת המבט על כלל ישראל. מי שהחדירו בי את תחושת השליחות הזאת היו ראשי הישיבה הרב ישראל אריאל והרב יעקב אריאל, שכל כולם חדורים בכלל ישראל".

חתן// קצת אחרי הפינוי מימית נישא לבת שבע. "התחתנו בכ"ב באלול. הייתי אברך צעיר בישיבה בנווה דקלים, ובאותם ימים בדיוק אנשים קיבלו את המפתח לדירות החדשות. עוד לא היו שבילים, הכול היה רק חול וחול. אנחנו היינו הזוג הראשון שעשו לו שבע ברכות ביישוב החדש נווה דקלים".

החצי השני// בת שבע, אחות טיפול נמרץ לב כבר 35 שנה בבית החולים זיו בצפת, ובודקת טהרה דרך מכון פוע"ה. עברה קורס ניהול מערכות בריאות בארצות הברית וזכתה בתואר 'אחות מצטיינת' יותר מפעם אחת. "היא הכוח והמנוע שלי".

הנחת// חמישה. הבת הבכורה הודיה (41), אלרואי (40), מבשר (35), מתניה (33) ונהורה (30). כולם נשואים עם ילדים. "בשבילי הילדים הם הנשמה היתרה".

מתחיל// את תפקידו כראש האולפנה החל בגיל 28 בלבד, לאחר עשור של לימוד בישיבה ושימוש במקביל כרב בית ספר. "ההתחלה הייתה מאתגרת ומורכבת, אבל התחושה של השליחות בערה בי. הקדשתי את עצמי לעבודה החינוכית סביב השעון. הכלי החינוכי הבסיסי שהיה נר לרגליי הוא אהבה, וזה מאפיין את כל הצוות החינוכי שלנו. האולפנה שלנו גם מלאה בשמחה. רק לשמוע את קריאות השמחה של הבנות כשהן נפגשות זה מחמם את הלב".

מפעל שבע ברכות// "בשנים הראשונות ישבתי וחשבתי איך אני יכול להעצים את התחושה של החיבור לקודש והדוגמה האישית. עלה לי רעיון: בוגרת שמתחתנת עם בחור מתאים, נעשה לה באולפנה שבע ברכות במעמד כל בנות האולפנה, והחתן או הכלה יאמרו דבר תורה. במשך שנים היה לנו כאן מפעל שבע ברכות, בבחינת כזה ראה וקדש. אני מאמין שזה שינה את פני האולפנה. הבנות ראו בחתן ובכלה דוגמה אישית ושאפו להיות כמותם".

תערוכה// "בשנה השנייה לאולפנה יצרתי קשר עם מורי ורבי הרב ישראל אריאל, וביקשתי ממנו להביא את תערוכת מכון המקדש לאולפנה כדי להציגה לכל בתי הספר באזור. הרב נעתר לבקשתי, ובמשך שבוע הגיעו 3,500 תלמידים מכל האזור כדי לצפות מקרוב בכלי המקדש. הבנות היו מעורבות בזה, וזה היה אירוע גדול ומכונן בשבילן".

הרשב"י// האולפנה ממוקמת סמוך לציון הרשב"י, שמהווה מקום מעצים לתלמידות. "לעלות לקבר רבי שמעון זה הבילוי של הבנות. זכינו לבילוי רוחני. יש תלמידות שלפני מבחן או סתם ככה עולות להתפלל בקבר הרשב"י. אירוע השיא הוא עלייה לסליחות בלילה בחודש אלול או אירועי ל"ג בעומר. זוכים כאן לאווירה מיוחדת ועוצמתית".

שלא תשתכח// "אני מדבר הרבה עם הבנות על דמותו של רשב"י ומי הוא היה בשביל עם ישראל. הדבר שעליו נאבקו רבי שמעון ובנו אלעזר היה שהתורה לא תשתכח מישראל, בשביל זה הוא היה מוכן להיות בתוך המערה בסבל גדול במשך שנים. עם ישראל בלי התורה לא יכול להתקיים. על זה נאבק רבי שמעון, וזה בדיוק מה שאנחנו עושים באולפנה. משתדלים להמשיך את החיבור העמוק לקודש בכל תחום בחיים".

המלחמה// "האולפנה נמצאת לרגלי הר מירון, והרבה מהטילים שמכוונים לבסיס נופלים באזור. היינו מטווחים לאורך כל המלחמה. את הבומים שומעים כל הזמן. לפני שנה היינו בתפילת ראש חודש אדר בבית המדרש, ובאמצע הלל נפל טיל ממש קרוב לאולפנה. זה בהחלט לא נעים, אבל אני חושב ששנות המלחמה הקנו לבנות חוסן נפשי ואמונה גדולה. זה מפגיש את הבנות עם כל מה שהן מתחנכות עליו ומדייק אותן".

שפת הרב קוק// בכל יום ראשון מתקיימת מדרשה באולפנה, "יש מרצה, חברותות, ובסוף לימוד של הספר 'אורות התשובה' אצלנו בבית. אנחנו עושים דיונים עמוקים והבנות רוכשות את שפת הרב קוק".

הרב נריה// במשך עשור הרב נריה זצ"ל ורעייתו הרבנית רחל היו אורחים של האולפנה בימי בין המצרים, "ככה זכיתי להיות במחיצתו ולהכיר

רבקי גולדפינגר
rivki@besheva.co.il

אותו מקרוב. כל יום בשש בבוקר הייתי לוקח אותו לתפילה בקבר רבי שמעון. בוקר אחד הגעתי בשש ושתי דקות, וכבר ראיתי אותו אץ רץ קדימה. התנצלתי ושאלתי למה לא חיכה, והוא ענה לי במשפט מכונן: כשעולים אל הקודש - לא עוצרים. זה משפט שמלווה אותי עד היום".

הפיגוע// "לפני ארבע שנים, בחודש תמוז, הייתי באמצע ישיבת הכנה לשנת הלימודים כשלפתע שמתי לב שאנשים סביבי מתלחששים. כששאלתי מה קרה לקחו אותי לחדר ובישרו לי שהבן שלי, אלרואי, נפצע בפיגוע ירי. אשתי ואני נסענו כל הדרך לבית החולים בירושלים בחרדה גדולה. לא ידענו מה עלה בגורלו".

נס// "אלרואי לקח את שתי בנותיו לקייטנה מביתו בנוקדים, ומחבל נצמד לרכב, שלף M-16 וריסס אותו מטווח אפס. אלרואי נפצע קשה ושתי בנותיו קל. הוא עבר ניתוח מורכב להצלת חייו. היה כאן נס ענק. הוא עבר שיקום וברוך ה' עשה מסיבת הודיה על הניסים הגדולים".

מסיים// בתום שנת הלימודים הנוכחית הוא פורש מתפקידו לאחר 40 שנות הנהגה ויוצא לגמלאות. "אני מביט אחורנית בהתרגשות ובתחושת תודה ענקית לה' יתברך. כיום לומדות באולפנה כ־400 תלמידות, והיא הפכה אבן שואבת לכל בנות האזור. אני חש הכרת הטוב כלפי מרכז ישיבות בני עקיבא שתמכו ועודדו לאורך כל הדרך, ומודה על הכוחות שהקדוש ברוך הוא נתן לי במשך ארבעה עשורים להמשיך ולחנך דורות של תלמידות". ●

במגרש הביתי

מה הלו"ז

"קם בשש לתפילה. מתחיל את היום בשעת לימוד, ורוב היום וגם הלילה מוקדש לעבודה באולפנה. בדרך כלל לא הולך לישון לפני השעה שתיים".

פלייליסט

"מוזיקה חסידית, בדגש על אברהם פריד. שירי ארץ ישראל הישנים והטובים ותימנית מדי פעם".

השעת שלי

"18 שבתות בשנה אני באולפנה. כך שהפעילות הרוחנית הענפה מביאה למנוחת נפש ענקית, גם אם לא מנוחת הגוף. שאר השבתות מעניקות כוח להמשיך בזכות הביחד עם הילדים והנכדים".

בושת מופת

"הרב סעדיה עוזרי זצ"ל, סבא מצד אמא, שלא זכיתי להכיר והיה תלמיד חכם גדול וצדיק ותפילותיו ומידותיו המיוחדות היו לשם דבר בקרב יוצאי תימן. וגם שלמה אומן הי"ד, שלמד איתי בכיתה בישיבת חורב ונהרג במלחמת לבנון הראשונה. שלמה היה דמות מופת עוד כתלמיד".

מפתיד אותי

"השסע החברתי. אבל אני מאמין בכל נפשי ומאודי שהוא ילך ויתאחה מעבר למצופה והסימנים כבר ניכרים".

משאלה

"שבוגרות האולפנה ימשיכו להקים בתים קדושים וטהורים למען עם ישראל".

כשהייה גדול

"ללמוד תורה, ומי יודע, אולי לזכות לעסוק בשידוכים והקמת בתים בישראל".

קרן צליר
TZALIR FUND

סדר קָדָשִׁים
מַסֶּכֶת מְנָחוֹת
פרשת בהר- בחוקותי

השבוע בתלמוד הישראלי

תלמוד ישראלי
הדף היומי לילדים

דַּף ג' מִי רָאוּי לִהְיוֹת שׁוֹחֵט?

הַפֶּרֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַמַּסֶּכֶת הוּא "הַכֹּל שׁוֹחֲטִין", וּבוֹ מְפוֹרָט מִי רָאוּי לִהְיוֹת שׁוֹחֵט שֶׁאֶפְשָׁר לִסְמוֹךְ עַל שְׁחִיטָתוֹ.
מִי אָכֵן רָאוּי לִהְיוֹת שׁוֹחֵט?
בַּהֲלָכָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּחֵלֶק יוֹרֶה דֵּעָה כּוֹתֵב הָרַמְ"א (רַבִּי מֹשֶׁה אִיסֶרְלִישׁ) כִּי שׁוֹחֵט רָאוּי הוּא מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וּמוּמְחֶה בְּפְעוּלַת הַשְּׁחִיטָה, וְשָׁחַט שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים לִפְנֵי חָכָם הַמּוּמְחֶה בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה, וְהֶחָכָם רָאָה שֶׁהוּא זָרִיז בַּעֲבוֹדָתוֹ וְאֵינוֹ נִבְהָל מִן הַשְּׁחִיטָה. לָכֵן נוֹהֲגִים שֶׁאִישׁ אֵינוֹ נִהְיֶה שׁוֹחֵט אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מְקֻבָּל כְּתָב מֵרַב מוּמְחֶה, שֶׁהוּא רָאוּי לִהְיוֹת שׁוֹחֵט.
עַל הַשּׁוֹחֵט לַחֲזוֹר פְּעָמִים רַבּוֹת עַל הִלְכוֹת שְׁחִיטָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכָּחֵן, חָלִילָה.

דַּף ד' שְׁלַבֵּי הַשְּׁחִיטָה

הַשְּׁחִיטָה מוּרְכֶּבֶת מִשְּׁלוֹשָׁה שְׁלַבִּים: א. בְּדִיקַת הַסַּכִּין. ב. הַשְּׁחִיטָה עַצְמָהּ. ג. בְּדִיקַת הָרֵאָה.
הַסַּכִּין צְרִיכָה לִהְיוֹת יְשָׁרָה וַחֲלָקָה בְּלִי כָּל פְּגָם אוֹ שְׁרִיטָה. בָּעָבָר תַּפְקִיד בְּדִיקַת הַסַּכִּין הָיָה מָסוּר בִּידֵי הֶחָכָם אוֹ הָרַב, בְּתְקוּפוֹת מְאוּחָרוֹת יוֹתֵר מִינוּ אֲנָשִׁים מְיוּחָדִים לְתַפְקִיד בְּדִיקַת הַסַּכִּין, בְּהַסְכָּמַת הָרַב.

דַּף ה' בְּדִיקַת הָרֵאָה

יֵשׁ לֶאֱכוֹל אַךְ וְרַק מִבָּשָׂר שֶׁנִּשְׁחַט עַל יְדֵי שׁוֹחֵט יְרֵא שָׁמַיִם, וְהַפּוֹסְקִים מַזְהִירִים שֶׁאָסוּר לָתֵת הַסְמָכָה לְקַל-דַּעַת כִּי אִם לִירֵא שָׁמַיִם בִּלְבַד.
לְאַחַר הַשְּׁחִיטָה יֵשׁ לִבְדּוֹק אֶת הָרֵאָה, כְּדֵי לָוַדֵּא שֶׁאֵין בָּהּ נָקָב וְשֶׁאֵין בָּהּ מַחֲלָה. אִם יֵשׁ בָּהּ נָקָב אוֹ מַחֲלָה, הַבְּהֵמָה טְרֵפָה. אָמְנָם רוֹב הַבְּהֵמוֹת אֵינָן טְרֵפוֹת, אַךְ בְּכָל זֹאת אֵין סוֹמְכִים עַל הָרוֹב מִפְּנֵי שֶׁמָּצוּי פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁהָרֵאוֹת טְרֵפָה.

שאלות השבוע

1. כיצד בוחנים את מי שרוצה להיות שוחט?
2. מי אחראי על בדיקת סכיני השחיטה?
3. איזה חלק פנימי בבהמה חשוב לבדוק אחרי השחיטה?

בין הפותרים נכונה תיערך הגרלה שבועית* והזוכה בה יזכה בפרס איכותי. את התשובות יש לשלוח עד יום רביעי בצהריים, למייל- talmudhagrala@talmudisraeli.co.il (*הגרלה בפיקוח רואה חשבון)

חידה!

אחד כמוני הלך עם אברהם ויצחק.
אחת כמוני ראתה מלאך.
אחד אחר הקפיד לאכול רק כשר,
ועל שמי נקרא אביו של שכם.
מי אני?
(עמוד: שעול)

התלמוד הישראלי הינו פרויקט חינוכי, קהילתי וחברתי השואף להעניק כלים לחיבור משמעותי ועכשווי לערכים יהודיים וישראליים, תוך חיזוק הזהות והעצמת הקשר לתרבות ולמורשת ישראל

סירקו והצטרפו למאות אלפי לומדי הדף היומי, פיתחו שיעור שבועי אצלכם בקהילה.
לתכנים נוספים:

חנה קטן
chanakatan@gmail.com

על האש ועל הרוח

חיוג ישיר לשמיים. יש לי משיכה טבעית לקברי צדיקים. במשך תקופה ארוכה פקדתי את קברו של הרבי מזוויעל תמידים כסדרם, שני חמישי ושני, לעיתים בשילוב ביקור חפוז בכנסת. בשנים עברו הייתי פוקדת את קברו של הרב מרדכי אליהו זצ"ל בדרך חזור מהעבודה במרפאתי בשכונת הר נוף בימי שישי ארוכים. גם היום, זאת הכתובת שלי לשפיכת הלב. בעיניי, להגיע לקבר של צדיק שהכרתי באופן אישי זה משהו אחר. גם בקיבוץ שעלבים יש בית קברות קטן, שם קבור שמואל עמנואל, שהיה איש המעלה. כשמר לי וקשה לי אני מחפשת גם שם מענה.

בעלי הוא לא איש של קברים וגם לא של צדיקים. הוא נוהג את מנהגי הגר"א, שלא היה פוקד קברים. אבל פרט לכך הוא אומר לי תדיר: אשתי, את לא צריכה מתווכים. בחיוג ישיר את מגיעה לריבונו של עולם. בזמן הקורונה הוא נהנה מאוד מהתפילה ביחידות, ואילו אני מרגישה את התעלות הרוח בתפילה ברוב עם. ואולי זה סיפור של אש ומים.

הלב מדבר אחרת. לאחר ימי ל"ג בעומר, כשהעשן מתפזר והלב שב לשגרה, עולים בי הרהורים מורכבים. במשך כמה שנים כבר לא התאפשר לעלות להר מירון ביום המיוחד הזה כפי שהיינו רגילים. פעם הייתה זו מגפה עולמית שסגרה את השערים, ופעם מציאות ביטחונית מתוחה בצפון, ובתווך הזיכרון הכואב של האסון הנורא שאירע שם, זיכרון שאינו מרפה. יש משהו עמוק בכמיהה להתפלל ליד קבר הצדיק, להיות חלק מהמון יהודי שמבקש תיקון וישועה. התחושה של תפילה במקום כזה היא ייחודית, כאילו השערים נפתחים מעט יותר, כאילו הלב יודע פתאום לדבר אחרת.

דמותו של רבי שמעון מצטיירת כמי שחי על קו הגבול שבין אש פנימית עזה ובין התכנסות. הוא ברח מן הרדיפות וישב שנים במערה, מנותק מן העולם החיצוני, שקוע כולו בלימוד ובדבקות בה', סמל ליכולתו של האדם להעמיק אל תוך הפנימיות, למצוא אור גם בתוך חושך ובדידות. כאשר יצא מן המערה, הוא נדרש לעבור תהליך של איזון, ללמוד כיצד לשלב בין האמת הפנימית הבוערת ובין החיים המעשיים. נדמה שדמותו מבקשת להזכיר לנו שהאש הגדולה זקוקה לכלים, שההתלהבות חייבת להיות מלווה באחריות, שלאחר ההתאהבות מגיעה האהבה.

הצבא היהודי. באותו דור עצמו עולה גם דמות אחרת, דמותו של בר כוכבא, לוחם ומנהיג שסחף אחריו רבים במרד גדול שכמעט הצליח. רבי עקיבא, גדול התנאים, ראה בו פוטנציאל של גאולה, ואף חשב והכריז עליו שהוא המשיח. יש כאן אמונה ביכולת לשנות את המציאות, להביא תיקון לעולם בדרך גלויה, לאומית, לוחמת. על פי המסורת, תלמידיו של רבי עקיבא היו מהלוחמים נגד הרומאים, כך שרבי עקיבא היה למעשה ראש ישיבת ההסדר הראשונה בהיסטוריה. בר כוכבא לא היה רב גדול, לא נמסרו דברי תורה משמו, אבל הוא היה יהודי מאמין ומקפיד במצוות, ודאג שגם החיילים שלו יקיימו את המצוות כראוי. באחד המכתבים בכתב ידו שנמצאו במערות המסתור במדבר יהודה, לשם נסו שרידי צבאו אחרי המפלה הגדולה בביתר, הוא מזהיר את אחד ממפקדיו שידאג לחייליו לכמות מספיקה של ארבעה מינים לפני חג הסוכות,

עיבוד AI: עדי דוד

לא כל אש חיצונית היא בהכרח ביטוי של קדושה. לפעמים דווקא האש הפנימית, השקטה, היא זו שמחזיקה לאורך זמן. לימוד תורה מתוך יישוב הדעת, מתוך התמדה יומיומית, מתוך ענווה, יש בו כוח עצום. אולי זהו סוג של מסירות נפש שאינו מתבטא בהתלהבות רגעית, אלא בהתמדה ארוכת טווח

אחרת ייענש. מבחינה צבאית הוא הכין את כל הארץ למרד נגד "מלכות הרשעה", ומאות מחילות מסתור שנחפרו כחלק מההכנות למלחמה נמצאו בדורנו ברחבי הארץ. התקווה הייתה שכמו בימי מרד החשמונאים נגד היוונים, השמדת הצבא הרומאי בארץ תביא לסדרת בריתות והסכמים שיאפשרו עצמאות מדינית לעם היהודי בארץ ישראל, וזו הייתה תקווה ריאלית. אבל לזה לא זכינו, והמחיר של המרד היה כבד מאוד. ובכל זאת, הדרך שהוא הלך בה הייתה נכונה גם אם לא צלחה, כך קבע רבי עקיבא בזמנו, וכך קבע לאחר שנים הרמב"ם בסוף הלכות מלכים. גם היום נעשות פעולות כדי לנצח את אויבינו מתוך רוחה של תורה, ולכונן בריתות לקראת גאולתנו הקרובה.

זהירות, אש. האמת היא שלי יש מערכת יחסים טראגית עם אש. אנחנו נאלצנו לעבור מדירתנו בקריית חינוך שעלבים עקב אש שפרצה בדירה שמעלינו. ברוך ה' לא היו פגיעות בנפש, אבל מזוודות שלמות עם התחפושות שאימי תפרה לנו במסירות נפש עלו באש בתוך הבוידם הבוער שלנו. הדירה שלנו הייתה זקוקה לשיפוץ, וכך שהינו ב"גלות" במשך יותר מעשרים שנה. אי אפשר להתעלם גם מסכנת האש במדורות ל"ג בעומר. די להיזכר בשריפות הגדולות שהתרחשו בארץ, בכרמל ובלטרון, כדי להבין עד כמה אש שאינה מבוקרת יכולה לצאת משליטה ולפגוע בטבע, ברכוש ואף בחיי אדם. האש מושכת, מחממת ומלהיבה, אך היא דורשת אחריות וזהירות יתרה, במיוחד כשהיא משולבת בצפיפות אנושית גדולה ובתנאים קשים. וגם בפנימיות הדברים, האש מתלקחת בקלות, ההתלהבות גדולה, אבל יש גם סכנה בלהיטות שלעיתים פוגעת במחשבה השקולה ובמתינות.

יש דרכים רבות בעבודת ה'. יש מי שמוצא את האש שלו בריקוד ובשירה בין אלפים, ויש מי שמוצא אותה בלימוד שקט, בתפילה אישית שאינה תלויה במקום. תורת הסוד מדברת רבות על אש, אש של אהבה, אש של דבקות, אש של התלהבות. אך היא גם מזהירה מפני אש שאינה מבוקרת, אש שיכולה לשרוף במקום להאיר. נדמה לי שהשנים האחרונות מזמינות אותנו להבין מחדש את המושג הזה. לא כל אש חיצונית היא בהכרח ביטוי של קדושה. לפעמים דווקא האש הפנימית, השקטה, היא זו שמחזיקה לאורך זמן. הדימוי של מים שקטים עולה בי שוב ושוב. מים אינם רועשים כמו אש, אך הם חיים, מזינים, חודרים לעומק. לימוד תורה מתוך יישוב הדעת, מתוך התמדה יומיומית, מתוך ענווה, יש בו כוח עצום. אולי זהו סוג של מסירות נפש שאינו מתבטא בהתלהבות רגעית, אלא בהתמדה ארוכת טווח. לא להיסחף אחרי הרגע, אלא לבנות קשר עמוק ויציב.

מהר מירון להר הבית. מול הר מירון עומד לנגד עיניי הכותל המערבי, אותו כותל שחזרנו אליו במלחמת ששת הימים. את מעמד המפגש המחודש איתו נחגוג בשבוע הבא. היו שנים שבל"ג בעומר הוא היה עומד בעלבונו, שקט, יציב, כשהפוקוס עובר לצפון, והוא לכאורה נדחק הצידה. אך תמיד הוא נמצא שם, שריד בית מקדשנו, מקבל את כל הבאים אליו בלי רעש גדול, בלי דרמה, 24/7. האם הוא מבטא את התוצאה של השילוב האמיתי בין רבי שמעון לבר כוכבא? אולי. ●

אביגיל מייזליק
avmyzlik@gmail.com

קרן אור בשוק האפור

עני הגון שתרמנו לו צדקה העניק לנו בחזרה סיפור מיוחד על הניצוץ היהודי שלא כבה גם כשאתה חלק מחבורת בריונים אלימה ומאיימת

לפעמים כשנותנים צדקה מרוויחים סיפור, ועוד איזה סיפור! אחרי שבעלי נתן צדקה לעני הגון שפגש, סיפר לו הלה סיפור מדהים שקרה לו לפני שעלה ארצה. אומנם קצת קשה להאמין שזה באמת קרה בימינו, אבל הסיפור אמיתי לגמרי ושמענו אותו מבעל העובדה בעצמו:

"ניסיון הפרנסה רודף אותי לכל אשר אלך, וממש לא קל לי בחיים. אך כאן בארץ מצבי די טוב, ויש אנשים טובים כמוך שעוזרים לי. אולם כשהייתי באוקראינה גרתי עם משפחתי בצריף ישן מט לנפול, בקושי היה בידינו כסף לאוכל ופעמים רבות הבית היה ריק לגמרי. באחד הימים, כאשר החשבונות הרבים שהגיעו לפתחנו איימו למוטט אותי, עשיתי טעות איומה ולקחתי הלוואה מבחור אוקראיני שהכרתי. למרות שידעתי שההלוואה הזאת קצת בעייתית, הייתי כל כך לחוץ, והחלטתי בליבי שהכול יהיה בסדר ובוודאי יהיה לי איך להחזיר אותה. ידעתי ולא ידעתי שהבחור הזה היה קשור למאפיה וההלוואה הייתה מהשוק האפור, אך הייתי כל כך נואש שקיוויתי שזה יסתדר.

כאשר הגיע הזמן להחזיר את ההלוואה - מצבי לא השתנה ופשוט לא היה לי מהיכן לשלם. אך האנשים האלו לא מקבלים 'לא' כתשובה. כעבור כמה ימים הם הופיעו, שלושה בריונים אוקראינים בביתי. למרבה המזל, אשתי והילדים לא היו בבית. הם נכנסו פנימה בגסות והתחילו לצעוק עליי שאחזיר להם את הכסף. הם השתוללו וכעסו מאוד ואני רעדתי מפחד, אך כסף לשלם לא היה לי.

'תראו איך אני חי, אתם בוודאי רואים שאין לי כסף', אמרתי.

'זה לא אכפת לנו! אם לא תשלם לנו נהרוג אותך!'

הם המשיכו לצעוק ולהשתולל ולבסוף, כשהבינו שבאמת איני יכול לשלם להם, תפסו אותי באכזריות וגררו אותי למכונית. משם הם נסעו עמוק ללב היער, הוציאו אותי מהמכונית בצעקות שעכשיו הם הולכים להרוג אותי. דמעות ירדו מעיניי, וביקשתי מהם שאם הם באמת הולכים להרוג אותי, לפחות שייתנו לי להניח תפילין ולהתעטף בציצית ולומר 'שמע ישראל'. להפתעתי הם הסכימו".

"אני גוי, אמא שלי יהודייה"

"לפתע, בעודי מתפלל, התחיל אחד הבחורים להתווכח עם חברו. בהתחלה לא שמעתי בבירור מה הם אומרים, אבל ראיתי שהם מתווכחים במרץ. לאחר מכן השיחה עברה לצעקות ושמעתי היטב מה נאמר.

'שאני אהרוג אותו? אני לא אהרוג אותו. אני לא יהודי, אבל אמא שלי יהודייה, ואני לא אהרוג יהודי'.

החבר שלו צעק עליו ואמר שהוא חייב להרוג אותי, אבל הפושע, שכנראה היה ראש החבורה, ממש בכה בדמעות והמשיך לצעוק. 'שאני אהרוג יהודי רק בגלל שהוא עני כל כך? מה פתאום. אבא שלי גוי ואני גוי, אבל אמא שלי יהודייה ואני לא אהרוג אותו. אתה שומע?'. הוא הסתכל עליי ואמר: 'אתה יכול ללכת. אני לא אעשה לך כלום. תגיד לי, יש לך בכלל מה לאכול?'

עניתי לו שאין לי, ולתדהמתי הוא הוציא כמה שטרות של כסף ונתן לי.

'איפה אתה גר?' שאלתי.

'אני מקייב', הוא ענה.

'אם אתה מקייב, כדאי לך לנסוע לאומן. תדע לך שאתה כן יהודי, כי מי שאימו יהודייה נקרא יהודי. אבל עם לב כזה, אתה חייב לנסוע לאומן'.

'לא!' הוא נופף בידו בביטול. 'את הטעות הזאת כבר עשיתי, כבר הייתי באומן. אל תשאל, מאז שהייתי שם העסקים שלי לא הולכים לי בכלל...' ●

סלט שוק עם קראנץ' פלאפל אופוי

צילום: שושי גרינולד

את עיסת הפלאפל לא מטגנים לכדורים אלא משטחים על נייר אפייה ואופים אותה בתנור. מתקבל מעיין קרקר טעים בטעם פלאפל, שממש נפלא לשבור אותו לחתיכות ולפזר אותו על הסלט. את הכול מתבלת טחינה לימונית, שמקשרת באופן מושלם בין כל הטעמים והופכת את הסלט הזה למעדן בלתי נשכח.

לקראנץ' פלאפל:
- כוס גרגרי חומוס לא מבושלים
- חופן גדול של עשבי תיבול קצוצים (פטרוזיליה, כוסברה, בצל ירוק וכו')
- בצל אחד
- 4 שיני שום
- מלח ופלפל
- חצי כפית כמון
- חצי כפית פפריקה

לטחינה:
- חצי כוס טחינה גולמית
- מיץ מ־2 לימונים
- 4 שיני שום
- 2 כפות שמן צית
- חצי כוס מים
- מלח ופלפל

לסלט:
- עלי חסה
- עגבניות שרי צבעוניות
- בצל סגול
- מלפפון
- רוטב כרוב לבן

מכינים את קראנץ' הפלאפל: משרים את גרגרי החומוס במים כ־12 שעות, ולאחר מכן מסננים היטב. מחממים תנור לחום של 180 מעלות. טוחנים במעבד מזון את כל חומרי הקראנץ' עד שמתקבלת עיסה במרקם המזכיר תערובת לפלאפל. מרפדים תבנית בנייר אפייה ומשמנים קלות. משטחים את העיסה לשכבה דקה ואחידה. אופים כ־30 דקות, עד שהמאפה מזהיב. מצננים מעט ושוברים לפיסות קראנצ'יות.

מכינים את הטחינה: טוחנים את כל החומרים במעבד מזון לקבלת טחינה חלקה במרקם של יוגורט. טועמים ומתקנים תיבול לפי הצורך.

מרכיבים את הסלט: קוצצים את עלי החסה ומסדרים אותם בקערת הגשה. פורסים את הכרוב לרצועות דקות ומפזרים על החסה. פורסים את הבצל הסגול לרצועות דקות ומוסיפים. חוצים את עגבניות השרי ופורסים את המלפפון לעיגולים ומסדרים אותם בצורה נאה. יוצקים את הטחינה על הסלט, מפזרים מלמעלה את הקראנץ' השבור ומגישים מיד.

זליגר שומרון

אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא יִירָא לִבִּי
אִם תָּקוּם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ

שבת הגבורה

רבני ארגון צהר מגיעים אליכם לחיזוק הרוח, להגדלת התורה ולרומם קרן ישראל!

בימי ספירת העומר, בין זמן חרותנו לזמן מתן תורתנו, ימים של זיכרון ותקומה,
מתוך תפילה לשלום חיילנו ולהכרעת כל אויבנו

שבת תזריע-מצורע
א' באייר | 18.4

התקיים!

רעננה
הרב דוד סתיו
יו"ר ארגון רבני צהר
ורב המועצה המקומית שוהם

שבת אחרי מות-קדושים
ח' באייר | 25.4

התקיים!

ערד
הרב אלישע אבינר
ראש הכולל בישיבת ההסדר במעלה אדומים
ורב קהילה

ירושלים קרית מנחם
הרב ברוך גיגי
ראש ישיבת הר עציון

אריאל
הרב ישראל סמט
רב הגרעין התורני בלוד
וראש תוכנית "ראשית"
במכון הגבוה לתורה
באוניברסיטת בר-אילן

פתח תקווה
הדר גנים
הרב אלחנן ניר
ר"מ בישיבת שיח יצחק, רב
קהילת "מבקשי" בירושלים

בית שמש
הרב יוני לביא
איש חינוך, סופר ומרצה,
מייסד ומוביל "מועדון ההורים"

פרדס חנה
הרב עמנואל גדג'
מנכ"ל כשרות צהר
וסא"ל במיל'

התקיים!

שבת אמור
ט"ו באייר | 2.5

ירושלים קטמון
הרבנית שירה
והרב מתתיהו קאהן
מנכ"לית מכון הרצל;
ראש בי"מ 'שיחתי', ראש תחום
ב'קולנו' ומלמד בנשמת

פ"ת כפר גנים
הרבנית מירב
(טובול) כהנא
ראש תוכנית "מתיבתא"
במדרשה,
אוניברסיטת בר אילן

חיפה
הרב יהונתן סנדרס
רב הישוב אלוני הבשן

שבת בהר-בחוקותי
כ"ב באייר | 9.5

רעננה
הרב אליעזר מלמד
ראש ישיבת הר ברכה
ורב הישוב

רחובות
הרב יגאל אריאל
יו"ר מוסדות "רוח הגולן"

כפר סבא
הרב אהרון כץ
רב העיר רמת גן לשעבר

לוד
הרב אברהם סתיו
ר"מ בבית המדרש
'שערי ציון' ומחבר
ספרי הלכה ועיון

שהם
הרב אשר סבאג
חבר הנהלת ארגון צהר
ורב קהילת הר המוריה
ראשל"צ

ירושלים קטמונים
הרב אחיה בן פזי
רב היישוב עפרה

קרית אתא
הרבנית אושרה
והרב צבי קורן
מייסדת ומנהלת "מתן השרון";
רב קהילה ברעננה, ארגון "דור" -
לחינוך דתי מאיר

יבנה
הרב יעקב גיטלמן
רב מעלה שומרון
וראש ישיבת בנ"ע
קרית הרצוג

מודיעין
הרבנית לאה
והרב אליאב ויזל
ראש המדרשה באוניברסיטת
בר אילן; ר"מ בישיבת דרכי
נעם ורב מחתן בצהר

שבת במדבר
כ"ט באייר | 16.5

גבעת שמואל
הרב זאב וייטמן
רב הישוב אלון שבות
ורב קהילה

מודיעין
הרב צחי להמן
חבר הנהלת ארגון
רבני צהר וראש
אגף רבני קהילה

מגדל העמק
הרב יוסף פריאל
רב ביכנ"ס באריאל,
ד"ר ומרצה לתנ"ך
וזמר עברי

נתניה
הרב אלכס ישראל
ר"מ במדרשת לינדנבאום
וישיבת ארץ הצבי
ובעל הפודקאסט
The Tanakh Podcast

קרית שמונה
הרב נתנאל אפק
סרן במיל', רב מחתן
ומנהל בית קק"ל
למצוינות

צהר
ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

*יתכנו שינויים. יש לעקוב בכל עיר אחר הפרסום המקומי.

פרטים נוספים באתר צהר